

ชุดความรู้

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย
ในเมืองและชนบท

สำนักพัฒนาองค์ความรู้และสื่อสารองค์กร

ชุดความรู้
โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท
พ.ศ. 2567

โดย
สำนักพัฒนาองค์ความรู้และสื่อสารองค์กร

[คำนำ]

สังคมไทยกำลังเผชิญกับความผันผวนของโลกทั้งทางด้านสภาพภูมิอากาศ ที่ส่งผลต่อภาคการเกษตร ในรูปแบบของภัยธรรมชาติและการอุบัติของโรคระบาดใหม่เช่น COVID -19 ความผันผวนของการเมืองและเศรษฐกิจระดับโลก ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ที่ส่งผลก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ทั้งต่อชุมชนเมืองและชนบท

ท่ามกลางสถานการณ์เหล่านี้ เครือข่ายชุมชนหลายแห่งได้พยายามช่วยเหลือกัน ทั้งในรูปแบบของ สิ่งของ อาหาร การสร้างเครือข่ายและองค์ความรู้ต่างๆ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในฐานะหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทย เล็งเห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างลึกซึ้งในทุกมิติ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2565 และในปี 2567 นี้เป็นปีที่สามของการดำเนินโครงการ

การถอดองค์ความรู้จากโครงการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ที่เกิดการดำเนินโครงการฯ ทั้งความรู้จากผู้ดำเนินงานโครงการที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั้งแกนนำชุมชนและผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้กับชุมชนและเจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของสถาบันฯ ต่อไป อันสอดคล้องกับภารกิจและพันธกิจของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาที่หลากหลาย มีชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน และมีความสามารถในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชน จนเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในปี 2567 สำนักพัฒนาองค์ความรู้และสื่อสารองค์กรได้ถอดองค์ความรู้จากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ใน 5 พื้นที่ คือ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และตำบลวังตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

[บทสรุป]

การถอดองค์ความรู้จากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ใน 5 พื้นที่ คือ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลหนองพยอม อำเภอดงพวน จังหวัดพิจิตร ตำบลคลองเงิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และตำบลวังตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีข้อสรุปโดยภาพรวมดังนี้

1. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2566 โดยการเสนอขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลไพรพัฒนา มาใช้ในการฝึกอบรมการเลี้ยงผึ้งโพรง ซึ่งเป็นผึ้งที่มีอยู่ในป่าธรรมชาติของป่าชุมชนที่เชื่อมต่อกับเทือกเขาพนมดงรัก ผลจากการดำเนินโครงการทำให้ผู้เข้าร่วมจำนวน 60 คน งบประมาณ 46,000 บาท

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2565-66 โดยการเสนอขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลจองถนน มาใช้ดำเนินโครงการฟื้นฟูระบบนิเวศในทะเลสาบสงขลา หรือทะเลหน้าบ้าน ทำบ้านปลา และอนุรักษ์พันธุ์ปลา เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำก่อนปล่อยลงสู่ทะเลสาบสงขลา มีผู้เข้าร่วมโครงการ 43 ครัวเรือน งบประมาณ 50,000 บาท

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลคลองเงิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2565 โดยการเสนอขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองเงิน มาใช้ดำเนินกิจกรรมทำกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษและฟื้นฟูระบบนิเวศ จำหน่ายให้ชุมชนและภายในจังหวัดสมุทรสงคราม มีผู้เข้าร่วมโครงการ 75 คน งบประมาณ 90,000 บาท

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท โครงการส่งเสริมอาชีพแก้ไขความยากจนตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัด ฉะเชิงเทรา ได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2566 โดยการเสนอขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลวังตะเคียน มาใช้ในการอบรมส่งเสริมอาชีพการผลิตอาหาร ขนม สินค้าแปรรูปของชุมชน มีผู้เข้าร่วมโครงการ 30 คน งบประมาณ 46,000 บาท

5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทตำบลหนองพยอม อำเภอดงพวน จังหวัดพิจิตร ได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ในปี 2566 โดยการเสนอขอจากสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอม ทำเรื่องการอบรมช่างชุมชน เพื่อช่วยในการก่อสร้าง ซ่อมแซม โครงการพัฒนาที่

อยู่อาศัยของ พอช. และสามารถเป็นช่างในการซ่อมแซมสะพาน ศูนย์เรียนรู้ชุมชน งานอื่นๆ ที่ชุมชนต้องการและเป็น การเพิ่มรายได้ให้กับช่างชุมชน งบประมาณ 46,000 บาท

[สารบัญ]

คำนำ

บทสรุป

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต	1
○ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ	5
○ ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	17
○ ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	29
○ ตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	34
○ ตำบลหนองพยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร	40

[โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต]

ความสำคัญของโครงการ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั่วโลกและในประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิตประจำวันของชาวบ้านองค์กรชุมชนทั้งเมืองและชนบท เกิดภาวะเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนที่ยากลำบากอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะพื้นที่การทำงานในโครงการบ้านมั่นคงเมืองทั่วประเทศ 349 เมือง 1,129 ชุมชน ไม่น้อยกว่า 100,000 ครัวเรือน และพื้นที่การทำงานในชนบทจำนวน 5,000 กว่าตำบล เกิดวิกฤตการณ์ ตั้งแต่สมาชิกคนจนผู้ไม่มีรายได้น้อย ผู้ยากไร้ในชุมชนสร้างความเดือดร้อนมากขึ้นเป็นทวีคูณ ดังเช่น ไม่สามารถประกอบอาชีพปกติได้ การตกงาน ถูกพักงาน ไม่มีรายได้หรือรายได้น้อยลง ไม่มีเงินใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ประจำวัน การชำระหนี้ต่างๆ รวมทั้งหนี้สินด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย หรือการอ้อมทรัพย์สินกับชุมชน ตลอดจนมีสมาชิกในบางชุมชนติดเชื้อไวรัสโคโรนาส่งผลต่อสุขภาพกายและใจ หรือกระแสการป้องกันและเฝ้าระวังการติดเชื้อโรคระบาดในสังคม ทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างกัน การขาดแคลนเครื่องป้องกัน เนื่องจากหน้ากากอนามัย ยาฆ่าเชื้อโรคราคาแพงและขาดตลาด ไม่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ ถูกกักตัวอยู่ภายในบ้านพักอาศัยรักษาระยะห่างระหว่างกัน ทำให้เกิดสภาวะตึงเครียดของครัวเรือน รวมทั้งบางส่วนก็เข้าไม่ถึงบริการต่างๆจากรัฐที่จัดให้

ในท่ามกลางปัญหาความยากลำบากที่เกิดขึ้น เครือข่ายชุมชนหลายแห่งได้พยายามดูแลช่วยเหลือกัน เช่น ชุมชนบ้านมั่นคงในเมืองซึ่งถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบก่อน ได้นำเงินทุนจากกลุ่มออมทรัพย์/สหกรณ์มาจัดซื้อข้าวสาร ไข่ อาหารแห้งๆแจกจ่ายให้สมาชิก เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อน ศูนย์คนไร้บ้านใช้เงินบริจาคทำครัวกลาง ประุงอาหารแจกจ่ายสมาชิกและคนไร้บ้านรายใหม่ เครือข่ายสวัสดิการชุมชนได้นำเงินกองทุนสวัสดิการใช้ในการทำหน้ากากผ้าร่วมแรงร่วมใจกับอบต./เทศบาล รพ.สต.แจกจ่ายให้คนในชุมชนเพื่อป้องกันการติดเชื้อ จากการแจกจ่ายภายในชุมชนบางกลุ่มได้พัฒนาเป็นการทำขายหารายได้เสริม สภาองค์กรชุมชนร่วมท้องที่ท้องถิ่น อสม.อปพร. ในการตรวจคัดกรองการเข้าออกพื้นที่ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการป้องกันการติดเชื้อ ฯลฯ

จากการดูแลช่วยเหลือกันเฉพาะหน้าผู้นำชุมชนจำนวนมากได้ร่วมกันคิด สืบรวจข้อมูลที่ได้ผลกระทบ วางแผนการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นว่าจะฝ่าวิกฤตครั้งนี้ไปด้วยกันได้อย่างไร เริ่มมาช่วยกันดูว่าในพื้นที่ชุมชนตรงไหน ที่มีที่ว่างจะปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เพื่อสร้างมั่นคงทางอาหาร คิดเรื่องการเชื่อมโยงเมืองกับชนบทในการขาย/แลกเปลี่ยนสินค้าอาหารชุมชน แบบ “เราจะผ่านไปด้วยกัน” ไม่เพิ่มปัญหาให้กับส่วนรวมและสังคมสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยคณะอนุกรรมการบ้านมั่นคงและการจัดการที่ดินได้เล็งเห็นว่าท่ามกลางสภาวะ

วิกฤตความเดือดร้อนยากลำบากที่เกิดกับชุมชนคนจนผู้มีรายได้น้อย และสังคม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีเครื่องมือในการสร้างความพร้อมของเครือข่ายชุมชนทั้งเมืองและชนบท ในการจัดการร่วมจัดการปัญหาขึ้นโดยเฉพาะ คนจนผู้ด้อยโอกาสที่มีความเดือดร้อนอยู่แล้ว และหนุนเสริมการสร้างพลังเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็น กลไกสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงมีการทบทวนนางบประมาณบ้านมั่นคงที่คงเหลือจากการดำเนินการ ครอบคลุมตามเป้าหมายโครงการแล้ว เสนอคณะกรรมการสถาบันอนุมัติปรับมาใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มี รายได้น้อยในชุมชนเมืองและชนบท เพื่อไปหนุนเสริมงานที่เครือข่ายชุมชนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำมาแล้วบางส่วน ให้ เกิดการขยายผลกว้างขวางขึ้น และเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนในระยะยาวต่อไป

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตั้งแต่ ปี 2563 เนื่องจากเล็งเห็นว่าท่ามกลางสภาวะวิกฤตความเดือดร้อนยากลำบากที่เกิดกับชุมชนคนจนผู้มีรายได้น้อยและ สังคม มีความจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถ พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแล สมาชิกและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน
- 2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็น แกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
- 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่าง ชุมชนกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับปัญหาความ ต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย

แนวทางสำคัญโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท

- 1) เน้นการเชื่อมโยงและยกระดับเครือข่ายองค์กรชุมชนในเมือง/ตำบล การจัดทีมทำงาน เช่น สภาองค์กร ชุมชน เครือข่ายเมือง เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานในประเด็นกิจกรรมที่หลากหลายตามความเชี่ยวชาญ ถนัดและ สนใจ แบ่งบทบาทและเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของคนในเมือง/ตำบล และเป็นกลไกที่ขยายวงกว้างมากขึ้น โดยใช้ความ เดือดร้อนจากสถานการณ์ Covid 19 หรือประเด็นร่วมในการทำงาน และพัฒนาโครงการ หนุนเสริมการทำกิจกรรม การพัฒนา ติดตามการทำงานของกลุ่มองค์กร/ชุมชนในเมือง/ตำบลร่วมกัน
- 2) เน้นการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกลไกการทำงานร่วม มี บทบาทในการพัฒนาให้สอดคล้องต่อโครงการขับเคลื่อนและกิจกรรมพัฒนาของชุมชน/ตำบล/เครือข่าย สร้างระบบ

การติดตามการทำงานร่วม ร่วมตรวจรับงานโครงการในเมือง/ตำบล และหนุนเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทุกด้านในอนาคต

3) มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาโครงการร่วมกัน หนุนเสริมการทำงานร่วมระหว่างเมืองและชนบทในระดับจังหวัด

4) มีเวทีแลกเปลี่ยนและพัฒนาโครงการของทีมกลางด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินระดับภาค คูภาพรวมยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนที่ดินที่อยู่อาศัยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติของชุมชนเมือง/ชนบทในภาค การร่วมกันถักนิตกรองให้ข้อเสนอแนะโครงการ ตลอดจนร่วมในการติดตามประเมินผลความสำเร็จที่เกิดขึ้น

5) มีเวทีของทีมกลางด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินระดับชาติ ทั้งเมืองและชนบท แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมและเห็นชอบต่อโครงการ

ผลลัพธ์ตามจุดประสงค์ของโครงการฯ

1) ตำบล/เมืองมีแผนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทไม่น้อยกว่า 500 ตำบล/เมือง โดยเชื่อมโยงทุกประเด็นงานพัฒนา และครอบคลุมทุกมิติและสามารถ บูรณาการแผนงานและงบประมาณกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาคีต่างๆ

2) ตำบล/เมืองมีระบบช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสมาชิกในชุมชนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสสู่การจัดการและพึ่งพาตนเองที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างเป็น รูปธรรมในด้านต่างๆ

3) จังหวัดมีแผนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือแผนพัฒนาในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องกับปัญหาและบริบทของพื้นที่ใน 77 จังหวัด โดยสามารถบูรณาการ แผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบรรจุเป็นแผนของหน่วยงาน

หลักคิดสำคัญ

1) “เครือข่าย และขบวนองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญ” ในการเชื่อมโยงการทำงานของชุมชนและแก้ปัญหาคนจนทั้งในเมืองและชนบท โยงกับหน่วยงานรัฐในการดูแลคนจนที่สุด ทำให้ทุกคนเข้าถึงระบบการดูแลช่วยเหลือ ป้องกัน และเชื่อมโยงทุกฝ่ายในเมือง/ตำบล เป็นการสร้างสถานะของชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการจัดการตนเองได้

2) “ใช้การสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนและวางแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ” สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ร่วมกันปรึกษาหารือ นำไปสู่การวางแผนการแก้ไขปัญหา/พัฒนา ตามที่ชุมชนต้องการให้เกิดผลร่วมกัน เกิดเป็นแผนที่มีการจัดการของคนในชุมชน/ตำบลร่วมกัน นำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสังคมในระยะยาว

3) “การเข้าถึงผู้ได้รับผลกระทบ ได้รับการแก้ปัญหาอย่างทันที่และเท่าทัน” โดยโยงให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนเข้าถึงระบบการแก้ไขปัญหาของรัฐและมีสวัสดิการของตนเอง และสามารถคุณภาพรวมสถานการณ์ในพื้นที่เมืองและชนบทรวมทั้งการรายงานข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

4) “การสร้างความมั่นคงทางอาหาร” ตั้งแต่การทำครัวกลาง กองทุนข้าว กองทุนอาหาร กองทุนเมล็ดพันธ์ พื้นที่สีเขียว ร้านค้าชุมชน และการแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นต่างๆ ช่วงวิกฤติ ที่จะต้องนำไปสู่ระบบการจัดการระยะยาวให้เกิดการดำรงชีพของคนในชุมชน/ตำบลอย่างยั่งยืน

5) “สร้างอาชีพและสร้างรายได้” การเชื่อมโยงภายในชุมชน - เมือง/ตำบล - เครือข่าย หรือจังหวัด เพื่อให้เกิดโอกาสของการมีรายได้ในพื้นที่ พัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น

6) “สร้างระบบสวัสดิการชุมชน กองทุนชุมชน” ให้สามารถช่วยเหลือได้อย่างทันที่ที่ สร้างระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานในการแก้ปัญหาและโยงคนเข้าสู่ระบบสวัสดิการพื้นฐานของเครือข่ายและอื่นๆ การโยงกองทุนที่มีอยู่เดิมในชุมชนกับกองทุนที่จะเกิดขึ้นใหม่ไปสู่การฟื้นฟูกองทุน การขยายกองทุนชุมชน กองทุนรักษาดินรักษาบ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน เกิดการช่วยเหลือในช่วงวิกฤติ สามารถดูแล จัดการ ช่วยเหลือกันได้ทันที่ และเป็นระบบป้องกันความเสี่ยงให้กับชุมชน

7) “ขยายโครงการบ้านมั่นคงเมือง โครงการบ้านมั่นคงชนบท การพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติ ให้ชุมชน/ตำบลได้เข้าถึงการพัฒนาที่อยู่อาศัย ที่ดิน” เช่น คนไร้บ้าน คนที่บุกรุก ผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย และมีการทำงานเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับหน่วยงาน เครือข่ายกับเครือข่าย เปิดพื้นที่ให้คนจนและผู้เดือดร้อนได้มีโอกาสเข้าถึงในการแก้ปัญหาโดยใช้โครงการบ้านมั่นคงเมืองและโครงการบ้านมั่นคงชนบท มีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน

[การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ]

บริบทของพื้นที่

ตำบลไพรพัฒนาเดิมขึ้นอยู่กับตำบลห้วยตามมอญ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แยกออกมาเป็นตำบลไพรพัฒนาเมื่อปี 2538 และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี 2540 ปัจจุบันมี 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาตำบล บ้านโคกแดง บ้านไพรพัฒนา บ้านแซร์ไพร บ้านนาสวรรค์ บ้านโอรังโก้ว บ้านโคกชาติ บ้านแซร์ไพรใต้ บ้านทางสายลวด

ตำบลไพรพัฒนา ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ห่างจากที่ว่าการอำเภอกุสิงห์ 20 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 77,937 ไร่ ประมาณ 124.77 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาพนมดงรัก สลับเนินเขามีแม่น้ำลำคลองอยู่โดยทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำเกษตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดเขต อบต.ห้วยตามมอญ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศใต้ ติดเขต ราชอาณาจักรกัมพูชา

ทิศตะวันออก ติดเขต อบต.ดงรัก อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันตก ติดเขต อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์

เขตพื้นที่ตำบลไพรพัฒนามีสภาพภูมิอากาศ แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อน ช่วงเวลาตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม

2. ฤดูฝน ช่วงเวลาตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน กันยายน

3. ฤดูหนาว ช่วงเวลาตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือน มกราคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น และอาชีพอื่นๆ เช่น รับราชการ, ค้าขาย, รับจ้าง

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวตำบลไพรพัฒนาเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ การเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนา มีการจัดงานบุญพื้นบ้านประเพณีพื้นเมือง ถือกันว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

มีคติความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจต่อการดำรงชีวิต จึงมีงานบุญพื้นบ้านมากมาย เช่น ประเพณี บุญเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี เรียกว่า "ปุริม

พรรษา" แต่ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง ก็เลื่อนมาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือนแปดหลัง และออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า "ปัจฉิมพรรษา" กิจกรรมที่ปฏิบัติในวันเข้าพรรษา คือ กิจกรรมถวายเทียนพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน และจตุปัจจัยแก่พระภิกษุสามเณร ทำบุญ ตักบาตรฟังธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีล อธิษฐานงดเว้นอบายมุขต่างๆ

ประเพณี แชนโฌนตา หรือวันสารทไทยเชื้อสายเขมร ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 จะมีการจัดเตรียมสำหรับ และเครื่องเซ่นไหว้ที่บ้าน จากนั้นผู้อาวุโสจะเรียกถามลูกหลานว่ามาพร้อมหน้าหรือยังแล้วให้มารวมกันหน้าเครื่องสักการะ ก่อนจะเริ่มพิธีเซ่นไหว้ด้วยการจตุรูบเทียน กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สวดชุมนุมเทวดา และพุดเชือเชิญดวงวิญญาณของเหล่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วให้มารับเครื่องเซ่นไหว้ จากนั้นญาติๆ จะผลัดเปลี่ยนกันเข้าไปกรวดน้ำ รินน้ำล้างมือ และรินเครื่องดื่ม เช่น เหล้า น้ำอวดลม ฯลฯ รวมทั้งพุดรายชื่ออาหารคาว-หวาน ผลไม้ต่างๆ ที่บรรพบุรุษชอบ เข้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ญาติหรือลูกหลานนำอาหารจำนวนมากมาทำบุญที่วัด บรรพบุรุษก็จะเกิดความปลื้มอกปลื้มใจ เมื่อถึงกำหนดวันที่ต้องกลับไปนรก ก็จะอวยพรให้ญาติหรือลูกหลานมีความสุขความเจริญ ประกอบอาชีพ ประสบผลสำเร็จ มีเงินมีทองใช้ แต่ถ้าไม่เห็นลูกหลานเตรียมสำหรับไว้ให้ ก็จะรู้สึกโศกเศร้า ผิดหวัง จนโกรธและสาปแช่งญาติหรือลูกหลานไม่ให้มีความสุขความเจริญ ดังนั้นชาวเขมรจึงประกอบพิธีนี้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณี บุญออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นอีกหนึ่งวันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า "วันมหาปวารณา" หลังวันออกพรรษา 1 วัน คือ แรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะมีการ "ตักบาตรเทโว" หรือชื่อเต็มตามคำพระว่า "เทโวโรหณะ" แปลว่า การหยั่งลงจากเทวโลก โดยสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ตักบาตรดาวดึงส์" โดยอาหารที่นิยมนำไปใส่บาตร คือ ข้าวต้มมัด และมีกิจกรรม เทศน์มหาชาติ

ปัญหาที่โครงการมุ่งแก้ไข

ตำบลไพรพัฒนา มีปัญหาด้านรายได้ของครัวเรือนไม่เพียงพอกับรายจ่าย การทิ้งถิ่นฐานเพื่อเข้าไปเป็นแรงงานในเมืองใหญ่ ปัญหาหนี้สิน และเด็กหลุดจากระบบการศึกษา เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น เด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีหนี้สิน เป็นตัวสะท้อนให้เห็นภาพรวมของปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนได้

ตัวเลขจากฐานข้อมูลของระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Information System for Equitable Education หรือ iSEE) ของ กสศ. สะท้อนถึงปัญหาเร่งด่วนด้านการศึกษาของจังหวัดศรีสะเกษว่า มีเด็กและเยาวชนที่ไม่มีข้อมูลอยู่ในระบบการศึกษา 17,400 คน จากจำนวน 270,962 คน ใน 22 อำเภอ

เด็กและเยาวชนวัย 15-17 ปี หรือเป็นวัยที่พ้นจากการศึกษาภาคบังคับไปแล้วถึง 8,000 กว่าคนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ กับอีกกลุ่มหนึ่งคือหลุดจากระบบตั้งแต่ช่วงชั้นมัธยมต้นประมาณ 1,900 คน และจำนวนของเด็กเล็กที่ไม่ได้เข้าเรียนหรือเข้าเรียนช้าราว 6,000 คน

เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาต่อในตำบลไพรพัฒนา ส่วนใหญ่จะช่วยพ่อแม่ทำการเกษตรที่บ้านและบางส่วนจะเข้าป่าหรือของป่า โดยเฉพาะน้ำผึ้งป่า ซึ่งเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และความเสี่ยงในการปีนต้นไม้ หน้าผา เพื่อเก็บน้ำผึ้ง

วิธีการดำเนินโครงการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการ จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการที่สมัครเข้าร่วมจะได้รับการพิจารณาในระดับกลุ่มจังหวัด และให้คณะอนุกรรมการบ้านมั่นคงเป็นผู้พิจารณาโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการจะมีการติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ

สภาองค์กรชุมชนตำบลไพรพัฒนาได้เสนอ “โครงการขยายผลอาชีพการเลี้ยงผึ้งโพรงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ” ต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อขอรับงบประมาณการดำเนินโครงการฯ โดยได้รับงบประมาณจำนวน 46,000 บาท

หน่วยงานอื่นๆ ที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการฯ ได้แก่

1) องค์การบริหารส่วนตำบลไพรพัฒนา หนุนเสริมบทบาทในการขับเคลื่อนการเลี้ยงผึ้งโพรง โดยการจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้ที่เอื้อต่อการขยายจำนวนประชากรของผึ้ง โดยนำเข้าซื้อบัญชีดำเนินงานงบประมาณ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกุสุมาลย์ สนับสนุนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้แก่ ผู้นำชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มองค์กร การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การจดทะเบียน OTOP

3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไพรพัฒนา ส่งเสริมให้ความรู้ด้านสุขภาพ การจัดการระบบสุขอนามัยของการเลี้ยงผึ้งทั้งระบบ

4) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาศรีสะเกษ สนับสนุนความรู้ ด้านการเงิน บัญชี การจัดการฟาร์ม การออม และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ของกลุ่ม

5) ศูนย์พัฒนาอาชีพราษฎรตามแนวชายแดน ไทย กัมพูชา สนับสนุนงานพัฒนาในพื้นที่ชายแดน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

6) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ งบประมาณในการขับเคลื่อน โครงการสร้างรายได้จากการเลี้ยงผึ้งโพรง ตำบลไพรพัฒนา จำนวน 600,000 บาท

หลักการดำเนินงาน

ค้นหาการส่งเสริมอาชีพ/กิจกรรมที่มีแนวโน้มที่ดี

คณะผู้นำเสนอโครงการได้มีการสำรวจ ประมวลผลเพื่อค้นหาทุนชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นโครงการ จากการเก็บข้อมูลชุมชนพบว่า อาชีพการหาน้ำผึ้งป่า เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดีให้กับชุมชน อีกทั้งภูมิประเทศของพื้นที่ที่มีความเป็นป่าชุมชนเชื่อมต่อกับอุทยานแห่งชาติ มีต้นไม้จำนวนมากหลายหลายสายพันธุ์ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของผึ้ง อีกทั้งในพื้นที่มีการเลี้ยงผึ้งอยู่แล้ว มีช่องทางการจำหน่ายอยู่แล้ว การขยายผลการเลี้ยงผึ้งน่าจะเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนได้เร็วในด้าน รายได้ การดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม การลงทุนต่ำ ความเสี่ยงน้อย ลดปัจจัยการล้มเลิกกลางคัน และมีแนวทางในการขยายผลเพิ่ม จึงตัดสินใจเลือกเรื่องการเลี้ยงผึ้งนำเสนอเป็นโครงการต่อ พอช.

ประกอบกับในพื้นที่มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเลี้ยงผึ้ง และยินดีถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับชุมชนอยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงผึ้งได้เริ่มชักชวนคนที่สนใจให้ลองเลี้ยงผึ้งอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่เป็นการชักชวนโดยความสัมพันธ์ส่วนตัว ยังไม่เคยจัดทำเป็นโครงการและติดต่อของงบประมาณสำหรับดำเนินการจากหน่วยงานใดๆ มาก่อน จึงมองเห็นว่าถ้าจะเสนอโครงการเลี้ยงผึ้งให้มีลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ น่าจะเกิดประโยชน์และขยายผลได้รวดเร็ว

การต่อยอดจากฐานทุนในพื้นที่

การเข้าป่าหาน้ำผึ้งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนไพรพัฒนา เนื่องจากชุมชนอยู่ติดป่าพนมดงรัก มีผึ้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งผึ้งหลวง ผึ้งโพรง ผึ้งมิม โดยคนที่มาอาชีพหาน้ำผึ้งในป่าจะถูกเรียกว่า “พรานผึ้ง” นายประดิษฐ์ บุญอ่อน หรือ “ชู่” เป็น พรานผึ้งรุ่นใหม่ที่ต่อยอดการเป็นพรานผึ้งป่าสู่การเป็นคนเลี้ยงผึ้ง เนื่องจากมองเห็นว่าการหาน้ำผึ้งในป่าสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่มีข้อจำกัดว่าใน 1 ปี สามารถหาน้ำผึ้งได้ประมาณ 3 - 4 เดือน คือ มีนาคม เมษายน พฤษภาคม มิถุนายน และด้วยแนวคิดที่ว่าไม่อยากไปทำงานทำไกลบ้าน อยากดูแลพ่อแม่ อยากมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ทำให้ชู่ เริ่มศึกษาวิถีชีวิตของผึ้งอย่างจริงจัง โดยหาความรู้จากยูทูบ ที่สอนวิธีการเลี้ยงผึ้ง เริ่มเลี้ยงผึ้ง และขายน้ำผึ้งออนไลน์ โดยเป็นเจ้าของ “เพจทีมงานพรานผึ้งบ้านนอก” และเฟซบุ๊กชื่อ “ชู่ พรานผึ้งบ้านนอก” สร้างรายได้หลักหลายแสนต่อปี

ปี 2565 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถลงมือปฏิบัติหรือ Decentralized Hands – on Program Exhibition หรือ D-HOPE ขึ้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม และฝึกปฏิบัติได้ โดยการค้นหาผู้จัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Champion) และกลุ่มพรานผึ้งบ้านนอกเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกเป็น CHAMP

พรานขุ่ยและเพื่อนได้ชักชวนคนในพื้นที่ให้เข้าเลี้ยงผึ้งก่อนหน้าจะมีโครงการ แต่บางคนก็เข้าร่วมบางคนก็ไม่เข้าร่วมเนื่องจากยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำได้ เช่น นายสหภาพ พรหมจักร มีอาชีพเดิมเป็นช่างทำกระจก สร้างบ้าน เมื่อถูกชักชวนได้เริ่มทดลองเลี้ยง โดยก่อนหน้านั้นได้เข้ากลุ่มหาน้ำผึ้งป่ากับพรานขุ่ยมาก่อน ก็สงสัยว่าเป็นกล่องอะไร นึกว่าทำศาลเจ้าในสวนยางพารา เมื่อเห็นว่าพรานขุ่ยเลี้ยงสำเร็จมีรายได้ จึงลองเลี้ยงบ้าง เดือนแรกที่เลี้ยงผึ้งไม่เข้ากล่องเลย ต่อมาผึ้งเริ่มเข้ากล่อง ปัจจุบันมีจำนวนสามร้อยกว่ากล่อง รายได้ปีละประมาณแสนกว่าบาทใกล้เคียงกับอาชีพหลัก

การขยายการเลี้ยงผึ้งแบบมีส่วนร่วม

ในปี 2566 สภาองค์กรชุมชนตำบลไพรพัฒนา ร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูสิงห์ได้เสนอขอโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เพื่อใช้ในการดำเนินการฝึกเลี้ยงผึ้งให้กับกลุ่มผู้สนใจในพื้นที่ โดยทางพัฒนาชุมชนอำเภอภูสิงห์ได้ติดต่อไปยังกลุ่มพรานผึ้งบ้านนอกให้มาเป็นวิทยากรฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมประกอบด้วย การฝึกทำกล่องเลี้ยงผึ้ง การฝึกอบรมการเลี้ยงผึ้ง คือ การทำความเข้าใจธรรมชาติของผึ้ง การล่อผึ้ง การดูแลผึ้ง วิธีการเก็บน้ำผึ้ง การบรรจุขวดและการจำหน่าย เมื่อทำกล่องเสร็จจะได้รับกล่องไปฝึกเลี้ยงผึ้งคนละ 4 กล่อง

เริ่มต้นมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจาก 3 ชุมชน จำนวน 20 ราย รวมกล่องผึ้ง 80 กล่อง ผลการนำกล่องไปล่อผึ้งปรากฏว่าผึ้งเข้าเกือบทุกกล่อง ทำให้มีผู้สนใจเข้าอบรมอีก 50 ราย ทางผู้จัดจึงของบประมาณการฝึกอบรมไปยังกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีการวางหลักสูตรการฝึกอบรมเป็น 5 หลักสูตร เรียกว่าสายพานอาชีพ

หลักสูตรที่ 1 คือ ความรู้ที่จำเป็น วัฏจักรชีวิตผึ้ง

หลักสูตรที่ 2 การผลิตกล่องผึ้ง

หลักสูตรที่ 3 การแปรรูปน้ำผึ้ง ไวน์ สบู่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นวิทยากร

หลักสูตรที่ 4 ทำการตลาดออนไลน์

หลักสูตรที่ 5 พัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเลี้ยงผึ้ง

การขยายการฝึกอบรมโดยเชื่อมโยงกับภาคีหลายภาคส่วน ทำให้เกิดการร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ก่อให้เกิดการวางแผนทางการพัฒนาระบบการเลี้ยงผึ้งที่มากกว่าการอบรมการเลี้ยงผึ้งโดยทั่วไป เนื่องจากคณะทำงานเห็นว่า การเลี้ยงผึ้งจะประสบความสำเร็จได้ ระบบนิเวศที่เอื้ออำนวยต่อการหาอาหารของผึ้งเป็นสิ่งสำคัญ จึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ได้แก่ กรมป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นภาคีสำคัญ เช่น การทำแผนร่วมกันปลูกต้นไม้ที่ผึ้งกินน้ำหวานและสวयงาม การรักษาพื้นที่ป่าชุมชนและป่าพนมดง

รัก การได้รับเครื่องสไลด์น้ำผึ้งจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีสนับสนุนให้กับกลุ่ม กรรมการพัฒนาชุมชนอบรมเรื่องการทำสบู่ น้ำผึ้งผสมมะขาม ผสมขมิ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งโพรง เป็นต้น

ในการทำโครงการได้นำเรียนให้นายอำเภออุบลราชธานีรับทราบ นายอำเภอให้การสนับสนุน อยากให้ขยายผลตำบลข้างเคียงที่ต่งรัก โคกตาล แต่มีการขยายตัวแบบธรรมชาติเนื่องจากชุมชนที่ต่งรักเห็นความสำเร็จได้ขอมาเรียนรู้อเอง

เมื่อมีการขยายการเลี้ยงผึ้งประกอบกับมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุน เช่น ศูนย์ฝึกวิชาชีพจังหวัดสุรินทร์ มาติดต่อให้ไปเป็นวิทยากร มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สนับสนุนด้วยโครงการ U2T บ้านโพนังโก้ว จึงได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเป็นกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงสมุนไพรตราผญาภูปริ 100 เปอร์เซ็น มีสมาชิกจำนวน 30 คน โดยโลโก้ผญาภูปริเป็นโลโก้ที่ได้รับการออกแบบและภูปริเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ

การเลี้ยงผึ้งโพรงที่บ้านโพนังโก้วนอกจากเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้วยังเป็นเครื่องมือในการดึงกลุ่มเด็กที่เคยหลงผิดไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มาเป็นคนเลี้ยงผึ้ง กลุ่มคนสูงอายุที่มีความสนใจและต้องการหารายได้เพิ่มเติม จำนวนของกล่องผึ้งในหมู่บ้านโพนังโก้วทั้งหมดประมาณ 1000 กว่ากล่อง

บ้านทางสายลวด เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับวิชาเลี้ยงผึ้งจากพรานขุ่ย โดยปิยะพงษ์ จันทรา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าทางสายลวด เล่าว่า เมื่อก่อนหาผึ้งป่ารายได้ไม่เพียงพอ จึงมาเข้ากลุ่มเลี้ยงผึ้งปี 2566 จากการเชิญชวนของบ้านโพนังโก้ว และได้รับการสนับสนุนจาก กสศ.หรือกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ฝึกทำกล่องเริ่มจาก 5 คน ตอนนี้นำเพิ่มเป็น 15 คน ผึ้งเข้ากล่องทุกคน การจำหน่ายมีลูกค้าประจำ มารับเองที่บ้าน มีคนติดต่อมาดูงาน

ผอ.โรงเรียน นำการเลี้ยงผึ้งไปขยายผลกับกลุ่มเด็กเปราะบาง โดยใช้วิธีเอาคะแนนมาเป็นการโน้มน้าวให้เด็กมาเลี้ยงผึ้งและให้ผู้ปกครองช่วยเลี้ยง

เมื่อมีการขยายการเลี้ยงผึ้งประกอบกับมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุน เช่น ศูนย์ฝึกวิชาชีพจังหวัดสุรินทร์ มาติดต่อให้ไปเป็นวิทยากร มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สนับสนุนด้วยโครงการ U2T บ้านโพนังโก้ว จึงได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเป็นกลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงสมุนไพรตราผญาภูปริ 100 เปอร์เซ็น มีสมาชิกจำนวน 30 คน โดยโลโก้ผญาภูปริเป็นโลโก้ที่ได้รับการออกแบบและภูปริเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ

การเลี้ยงผึ้งโพรงที่บ้านโพนังโก้วนอกจากเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้วยังเป็นเครื่องมือในการดึงกลุ่มเด็กที่เคยหลงผิดไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มาเป็นคนเลี้ยงผึ้ง กลุ่มคนสูงอายุที่มีความสนใจและต้องการหารายได้เพิ่มเติม จำนวนของกล่องผึ้งในหมู่บ้านโพนังโก้วทั้งหมดประมาณ 1000 กว่ากล่อง

บ้านทางสายลวด เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับวิชาเลี้ยงผึ้งจากพรานขุ่ย โดยปิยะพงษ์ จันทรา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าทางสายลวด เล่าว่า เมื่อก่อนหาผึ้งป่ารายได้ไม่เพียงพอ จึงมาเข้ากลุ่มเลี้ยงผึ้งปี 2566 จากการเชิญชวนของบ้านโพนังโก้ว และได้รับการสนับสนุนจาก กสศ.หรือกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ฝึกทำกล่องเริ่มจาก 5 คน ตอนนี้นำเพิ่มเป็น 15 คน ผึ้งเข้ากล่องทุกคน การจำหน่ายมีลูกค้าประจำ มารับเองที่บ้าน มีคนติดต่อมาดูงาน

ผอ.โรงเรียน นำการเลี้ยงผึ้งไปขยายผลกับกลุ่มเด็กเปราะบาง โดยใช้วิธีเอาคะแนนมาเป็นการโน้มน้าวให้เด็กมาเลี้ยงผึ้งและให้ผู้ปกครองช่วยเลี้ยง

มีการขยายผลกับคณะทำงาน เช่น พช. สภาเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ รพสต. กศศ. และโรงเรียนในพื้นที่

สร้างกฎ กติการ่วม

เมื่อดำเนินโครงการเสร็จแล้ว มีผลผลิตจากโครงการคือน้ำผึ้งเกิดขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ มีระบบการดูแลสมาชิกและการจำหน่ายน้ำผึ้ง ก่อนเก็บน้ำผึ้งต้องแจ้งให้ทางกลุ่มวิสาหกิจทราบก่อนเพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพให้มีมาตรฐาน ไม่มีน้ำผึ้งจากที่อื่นเข้ามาปน เพราะน้ำผึ้งของที่นี่รับประกันความแท้ร้อยเปอร์เซ็นต์

นวัตกรรม “ผึ้งกันไฟ”

เมื่อการทำโครงการเลี้ยงผึ้งประสบผลสำเร็จ ชุมชนให้ความสนใจ หน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนตามภารกิจและความถนัดของแต่ละหน่วยงาน จึงได้ทำแผนกับ อบต. หน่วยพิทักษ์ป่าต้นน้ำ ทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของผึ้ง เช่น การปลูกดอกไม้เพื่อเป็นแหล่งอาหารของผึ้งและความสวยงามของภูมิทัศน์ เช่น ทองอุไร ดอกจาน รวงผึ้ง

ผลจากการเลี้ยงผึ้งของชุมชนทำให้เกิดการรักษาดูแลป่าชุมชนที่เชื่อมต่อกับผืนป่าพนมดงรัก เจ้าของกล่องผึ้งมักจะไปเฝ้ากล่องผึ้งของตนเองที่นำไปเลี้ยงไว้ในป่าชุมชน ทำให้เกิดการเฝ้าระวังคนตัดไม้ คนเผาป่า ไปโดยปริยาย ทำให้เกิดเป็นการดำเนินกิจกรรมผึ้งกันไฟ กัน pm2.5 เนื่องจากเดิมมีไฟป่าในป่าชุมชนบ่อยครั้ง แต่หลังจากเอากล่องผึ้งไปตั้งในป่าชุมชน ไม่มีไฟป่าอีกเลย เนื่องจากเจ้าของกล่องผึ้งผลัดการเฝ้าผึ้งทำให้ไม่มีคนกล้าจุดไฟ ถ้าเกิดไฟป่าขึ้นก็มีการส่งข่าวกันอย่างรวดเร็ว ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปดับไฟได้ทัน

กิจกรรมผึ้งกันไฟยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักภาคีสัมพันธ์ของ สสส. มีการกิจกรรม workshop ค้นหาประเด็นการทำงานและเสนอเรื่องผึ้งกันไฟ เป็นนวัตกรรมอาชีพ ลดเรื่องการเผาป่า

การสื่อสาร

กลุ่มเลี้ยงผึ้งให้ความสำคัญกับการสื่อสารเพราะเป็นสิ่งสำคัญช่วยกระตุ้นให้สมาชิกเลี้ยงผึ้งมากยิ่งขึ้นและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลุ่มไลน์ในการปรึกษาปัญหาการเลี้ยงผึ้ง การกระตุ้นให้สมาชิกมีความกระตือรือร้น เช่น บางรายอาจจะได้กล่องไปเลี้ยงผึ้งแล้วแต่ผึ้งไม่ยอมเข้ากล่อง คนเลี้ยงอาจจะเกิดความท้อไม่อยากจะทำต่อ การมีกลุ่มไลน์เพื่อปรึกษาปัญหาสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ เมื่อผึ้งเข้ากล่องจะมีการส่งรูปไปในกลุ่มเพื่อเป็นกำลังใจ หรือการย้ายกล่องเลี้ยงผึ้งไปหาทำเลที่เหมาะสมตามประสบการณ์ของพี่เลี้ยงในกลุ่ม นอกจากนั้นยังมีรายการสะเทือนใจ ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมาถ่ายทำรายการ มีอินฟลูเอนเซอร์ช่องยูทูบอื่นๆ ที่สนใจมาทำรายการในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้กระแสการเลี้ยงผึ้งของไพรพัฒนาเป็นที่ดึงดูดทั้งคนเลี้ยงและคนซื้อน้ำผึ้งด้วย

วิธีการเลี้ยงผึ้งโพรง

ผึ้งโพรงเหมาะสมกับการเลี้ยงมากกว่าผึ้งชนิดอื่น ในป่าชุมชนตำบลไพรพัฒนาซึ่งเชื่อมต่อกับผืนป่าพนมดงรัก มีพันธุ์ไม้หลากหลายของป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณ ได้แก่ ชิงชัน กะบาก พยุง เต็งรัง เหียง พยอม เกิดแดง เกิดดำ แดง ประดู่ เคี่ยมคะนอง สมอ หว่า ก่อ มะยมป่า ชมพูป่า ตะแบก เหมือด ไทร มะค่า กะโดน ส้าน พลอง เขลียง เสลา มะกอก ไม้ที่ขึ้นเป็นพุ่ม ได้แก่ นนทรี คาง ดินนง ยาง ตะเคียน มะขามป้อม มะม่วงป่า ไม้พื้นล่างได้แก่ ไม้ต่างๆ หวาย ว่านต่าง ๆ กล้วยไม้ หญ้าต่าง ๆ มอส เฟิร์น (อ้างอิงจากสารสนเทศท้องถิ่นอีสาน) มีดอกไม้ที่ให้น้ำหวานกับผึ้ง อยู่เป็นจำนวนมาก ผึ้งที่พบโดยทั่วไปในป่า มี 3 ชนิด คือ ผึ้งหลวง ซึ่งไม่สามารถนำมาเลี้ยงได้ เนื่องจากตามธรรมชาติ แล้วผึ้งหลวงสามารถบินไปหาอาหารได้ไกล ชอบทำรังในที่โล่งแจ้งและอยู่ที่สูง ไม่ชอบให้ถูกรบกวน

ผึ้งมีมเป็นผึ้งที่มีขนาดเล็กที่สุด มีขนาดใกล้เคียงกับแมลงวัน รวงผึ้งมีขนาดเล็ก และผึ้งโพรง ซึ่งเป็นผึ้งที่เลี้ยงง่าย ด้วยสภาพของพื้นที่ที่มีความเป็นธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ มีอาหารคือน้ำหวานจากต้นไม้ต่างๆ จำนวนมาก

ผึ้งโพรงมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Apis cerana* เป็นผึ้งพื้นเมืองที่มีอยู่ทุกภาคของประเทศไทย มีขนาดลำตัวยาว 12 มิลลิเมตร ส่วนอกกว้าง 3.3 มิลลิเมตร ตัวเล็กกว่าผึ้งหลวง แต่ใหญ่กว่าผึ้งมีม เป็นผึ้งที่มีวิวัฒนาการสูงกว่าผึ้งหลวง และผึ้งมีม จะสร้างรังอยู่ในที่มืดและมีจำนวนรวงหลายรวง ตั้งแต่ 5-15 รวง ในแต่ละรังจะมีประชากรผึ้งประมาณ 5,000 -50,000 ตัว

ตามธรรมชาติผึ้งโพรงจะสร้างรวงซ้อนเรียงกันอยู่ในโพรงหินหรือโพรงไม้ต่างๆ โดยมีปากทางเข้าออกค่อนข้างเล็ก เพื่อป้องกันศัตรูจากภายนอก แต่ภายในรังจะมีพื้นที่กว้าง มีอัตราการแยกรังค่อนข้างสูง จะทิ้งรังเดิมเมื่อสภาวะแวดล้อมไม่เหมาะสม จะให้น้ำผึ้ง 3 -15 กิโลกรัมต่อรัง ต่อปี

เมื่อนำผึ้งโพรงมาเลี้ยงจะนิยมเลี้ยงในลังไม้ โดยเลี้ยงผึ้งหรือกล่องผึ้งขนาดมาตรฐานจากกรมส่งเสริมการเกษตร ประกอบจากไม้ที่มีลักษณะเบา ไม้ยี่ต ไม้หด ไม้ไค้บิดงอ ความหนาของไม้ 1.40 เซนติเมตร ความสูง 25 เซนติเมตร ความยาวภายนอก 53.50 เซนติเมตร ความกว้างภายนอก 30.50 เซนติเมตร ฐานลังเป็นส่วนที่ใช้วางลังเลี้ยงผึ้ง มีขนาดกว้าง x ยาว เท่ากับ 30.50 x 59.50 เซนติเมตร ฝาด้านบน เป็นฝาที่ป้องกันความร้อนจากแสงแดด ทำจากไม้หนา 1.40 เซนติเมตร และคนเลี้ยงมักนำสังกะสีมาคลุมอีกชั้นหนึ่งเพื่อป้องกันฝน

ลังผึ้งจะวางอยู่บนเสาหลัก ที่ปักไว้ตามพื้นที่ที่เหมาะสมในสวนหรือป่าชุมชน โดยก่อนนำไปปักวางกล่องผึ้งจะใช้ไขผึ้งโพรงทาฝาลังผึ้งด้านใน เพื่อล่อให้ผึ้งเข้ามาในลัง

การล่อผึ้ง เป็นวิธีการนำลังผึ้งไปวางล่อผึ้งตามธรรมชาติในสถานที่ที่ร่มรื่น มีแหล่งน้ำและอาหารที่สมบูรณ์ เพื่อล่อผึ้งที่หนีรัง แยกรัง หรือแสวงหาที่อยู่ใหม่ เมื่อผึ้งเข้ามาอยู่อาศัยในลังผึ้งแล้ว เจ้าของจะเคลื่อนย้ายไปยังพื้นที่ที่ต้องการ เช่น สวนใกล้บ้าน เพื่อง่ายต่อการดูแล ป้องกันการลักขโมย

กลุ่มองค์กรในพื้นที่

พื้นที่ตำบลไพรพัฒนามีกลุ่มองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภารกิจเลี้ยงผึ้ง ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงผึ้งโพรงพญาภูปรี
2. กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านโอว์ปิงโกว์
3. กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงบ้านวนาสวรรค์
4. เครือข่ายโคกหนองนาตำบลไพรพัฒนา
5. กลุ่มเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านตำบลไพรพัฒนา
6. ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านวนาสวรรค์
7. ชุมชนท่องเที่ยวบ้านไพรพัฒนา
8. กองทุนหมู่บ้านวนาสวรรค์
9. กองทุนหมู่บ้านโอว์ปิงโกว์
10. กลุ่มสตรีทอผ้าไหม บ้านวนาสวรรค์
11. กลุ่มสตรีแปรรูปกล้วยฉาบ
12. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลไพรพัฒนา
13. กลุ่มป่าชุมชนบ้านโอว์ปิงโกว์
14. กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ตำบลไพรพัฒนา
15. กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงวนาสวรรค์

ผลผลิตของโครงการ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ได้ตั้งผลผลิตของโครงการนี้ไว้ที่จำนวนผู้ที่เข้ารับการอบรมเลี้ยงผึ้ง แต่มีสิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ การขยายการผลิตไปยังสินค้าอื่นๆ จากน้ำผึ้ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ในภายหลัง โดยสรุปสามารถดำเนินการได้ผลผลิตของโครงการ ดังนี้

1. จำนวนผู้เข้าอบรมการเลี้ยงผึ้ง
2. ความรู้ที่ผู้เข้าอบรมได้รับ
3. อุปกรณ์การเลี้ยงผึ้ง
4. น้ำผึ้ง และสินค้าที่แปรรูปจากผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับผึ้ง เช่น สบู่ ไรท์

ผลลัพธ์

1. ผู้เข้าอบรมมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเลี้ยงผึ้ง ประมาณ 50,000 – 100,000 บาทต่อปี ขึ้นกับจำนวนการเลี้ยงผึ้ง
2. มีการดูแลรักษาป่าชุมชน
3. มีการขยายผลการเลี้ยงผึ้งเข้าสู่โรงเรียน กลุ่มเปราะบาง
4. มีการขยายภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา
5. เกิดการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่มเลี้ยงผึ้ง เช่น วิธีการแก้ปัญหา หนอนหรือมดเข้าไปทำลายรังผึ้ง การเก็บน้ำผึ้งโดยทำให้ผึ้งมีนมมาจากพืชในท้องถิ่น คือ รากไม้ ผักอินุ เป็นต้น

ผลกระทบ

1. ป้องกันป่าถูกทำลายจากไฟป่าและการลักลอบตัดไม้ เมื่อมีการนำกล่องผึ้งไปเลี้ยงในป่าชุมชน มีการผลัดเปลี่ยนเวรยามไปดูแลผึ้ง ทำให้ไม่มีการลักลอบตัดไม้และไม่มีการจุดไฟเผาป่า
2. ลดปัญหา pm 2.5 จากการเผาป่าส่งผลดีต่อสุขภาพ
3. เกิดเครือข่ายการดูแลรักษาธรรมชาติโดยร่วมมือกับหน่วยรักษาป่าต้นน้ำ องค์การบริหารส่วนตำบล
4. ลดจำนวนการอพยพเข้าไปทำงานในเมือง ผู้เข้าอบรมมีอาชีพเสริมทำให้มีหนทางในการทำมาหากินเพิ่มขึ้นจากการสัมภาษณ์ไม่มีใครคิดจะเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่เนื่องจากมีอาชีพมีรายได้พอต่อการใช้จ่าย
5. ธนาคาร ธกส. ได้นำเรื่องการเลี้ยงผึ้งไปฝึกอบรมให้กับลูกหนี้ของธนาคารที่ต้องการจะหารายได้เพิ่มเพื่อชำระหนี้ และได้ดำเนินการเป็นจำนวน 10 รายซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับลูกหนี้มีเงินผ่อนชำระหนี้

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน และการจัดการปัญหา

1. อากาศร้อน ใจผึ้งละลาย ทำให้ได้ผลผลิตน้อยลง ยังแก้ไขไม่ได้
2. ปัญหามดแดง มากินตัวผึ้ง แก้ไขโดยการใช้ช็อกก้ามดชิดไว้ตรงฐานตั้งกล่องผึ้ง ไม่ให้มดเข้าไปในรังได้
3. การส่งน้ำผึ้งไปจำหน่าย มีปัญหาจากการขนส่ง ขวดแตก แก้ปัญหาโดยส่งของใหม่ให้ลูกค้าและการห่อขวดอย่างแน่นหนาก่อนจัดส่ง
4. ผู้เข้ารับการอบรมไม่มีกำลังทรัพย์ในการจัดหาวัสดุสำหรับทำกล่องผึ้ง แก้ไขด้วยการหางบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ มาสนับสนุนเพิ่ม

สิ่งที่บรรลุเป้าหมายและสิ่งที่เกินคาด

เป้าหมายคือ ได้ผู้เข้ารับการอบรมที่มีความรู้ สามารถเลี้ยงผึ้งได้ ได้ผลผลิตเป็นน้ำผึ้ง จำหน่ายและสร้างรายได้
สิ่งที่เกินคาด คือ

- ธกส. สนใจ และวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าที่ไม่ค่อยชำระหนี้ นำเรื่องการเลี้ยงผึ้ง กล่องไปแจกลูกหนี้ โดย ธกส. สนับสนุนลูกหนี้จำนวน 15 คน ให้กล่องผึ้งจำนวน 5 กล่องต่อคน มี 15 คน เรียกว่า “โครงการผึ้งปลดหนี้”
- การขยายพื้นที่เลี้ยงผึ้งไปบ้านเขาแดง หมู่ที่ 12 ตำบลโคกตาล อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษและประเทศเขมร ลาว ขอเข้ามาดูงานการเลี้ยงผึ้ง
- ทำให้คนที่ผ่านการฝึกเลี้ยงผึ้งมีความมั่นใจ สามารถเป็นวิทยากรได้ และพื้นที่ยังเป็นที่ศึกษาดูงาน

ข้อสรุปจากการดำเนินงาน

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องมีเงินทุนสำรองสำหรับรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินโครงการต้องใช้ระยะเวลา เมื่อผลผลิตออกแล้วสมาชิกต้องการได้รับเงินทันที เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิตของแต่ละครอบครัว เพราะฉะนั้นทางกลุ่มจึงมีเงินสำรองสำหรับการจัดซื้อผลผลิตของสมาชิก
2. มีการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานไว้รองรับการขายผลิต เช่น มีเพจฟรานผึ้งบ้านนอก
3. มีการวางมาตรฐานการจัดการผลผลิต การจะตัดผึ้งต้องแจ้งกลุ่มก่อนป้องกันการสวมรอยจากผึ้งที่อื่นๆ

ข้อเสนอแนะหากต้องทำอีก

ทำงานครบ 1 ปีอยากให้จดทะเบียนวิสาหกิจ เพื่อให้อยู่ในทะเบียนของหน่วยงานราชการ หน่วยงานราชการสามารถสนับสนุนได้ง่าย จดทะเบียนเป็นสินค้า otop เช่นที่หมู่บ้านโอปิงโกว์ ได้จดทะเบียนแล้ว ทางพัฒนาชุมชนสามารถส่งโอปิงโกว์ไปเชื่อมกับงบกลุ่มจังหวัด และได้รับการสนับสนุนบรรจุกัญท์ สลาก

การตอบจุดประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ของ พอช.

วัตถุประสงค์ของโครงการ	สิ่งที่เกิดขึ้น
1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสมาชิกและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	1) เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ เช่น การเพิ่มรายได้ การมีความรู้ติดตัว และเกิดการช่วยเหลือดูแลกัน
2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	2) เกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีการฟื้นฟูระบบนิเวศของชุมชน
3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่างชุมชนกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วย	3) ขบวนองค์กรชุมชนได้รับการพัฒนาและทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่

กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับ ปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และ ระดับนโยบาย	
--	--

[การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง]

บริบทของพื้นที่

เทศบาลตำบลจองถนน เป็นตำบลหนึ่งใน 5 ตำบลของอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง มี 7 หมู่บ้าน ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาชัยสนทางทิศตะวันออก 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 18 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 11,250 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตร ประมาณ 8,438 ไร่

ตำบลจองถนน เรียกกันว่าตำบลจงหนูน ทั้งนี้เพราะพื้นที่เป็นที่สูงและเป็นป่ากร้าง น้ำจะท่วมในช่วงฤดูฝนมีชาวบ้านอาศัยอยู่ไม่กี่ครัวเรือน บริเวณแถบนี้มีสัตว์ป่าชุกชุมโดยเฉพาะกระจง และมีต้นขนุนอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่าบ้านจงหนูนต่อมาออกเสียงเป็นจองถนน และหมู่บ้านมีลักษณะพื้นที่เป็นแหลมยื่นลงไปในทะเลสาบสงขลาจึงเรียกกันว่า บ้านแหลมจองถนน ในหมู่บ้านแหลมจองถนนมีกลุ่มบ้านย่อยๆ คือ บ้านหัวแหลม บ้านจงหนูน บ้านหัวควน และบ้านบ่อโอน

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลจองถนน มีลักษณะเป็นที่ราบจากทิศตะวันตกแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำไปทางทิศตะวันออกจนจรดกับทะเลหลวง พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย โดยมีแม่น้ำที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ คลองเพนียด ,คลองบางแก้ว และคลองเตราะ พื้นที่บางส่วนติดทะเล จึงเหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านการเกษตรและด้านการประมง

อาณาเขต

ทิศเหนือติดต่อกับ อบต. หานโพธิ์ อ. เขาชัยสน จ. พัทลุง

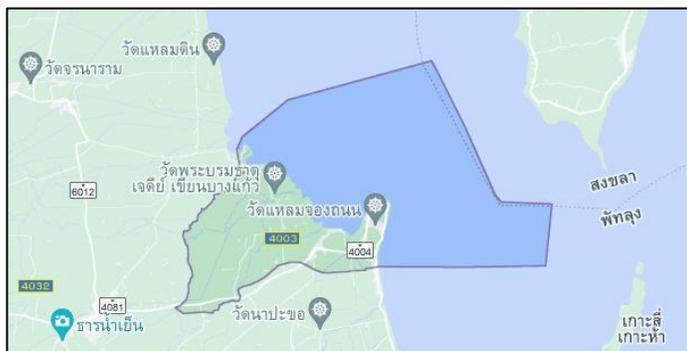
ทิศใต้ติดต่อกับ อบต. นาปะขอ อ. บางแก้ว จ. พัทลุง

ทิศตะวันออกติดต่อกับ ทะเลสาบสงขลา

ทิศตะวันตกติดต่อกับ อบต. ท่ามะเดื่อ อ. บางแก้ว จ. พัทลุง

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากร ทั้งสิ้น 3,657 คน แยกเป็น ชาย 1,801 คน หญิง 1,856 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 203 คน/ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน 998 ครัวเรือน

ข้อมูลทุนชุมชน

- ทุนกลุ่มองค์กรชุมชน ได้แก่ สภาองค์กรชุมชน บ้านพอเพียง กลุ่มอาชีพ เลี้ยงสัตว์ ประมงพื้นบ้าน ฯลฯ
- ทุนความรู้ภูมิปัญญา ได้แก่ ประชาชนชุมชน การทำเครื่องจักสาน ผู้นำทางศาสนา การเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ แหล่งจุดสาธิตการเรียนรู้ เป็นต้น
- ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ที่ดินที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์
- ทุนทางการเงิน ได้แก่ สถาบันการเงิน ธนาคาร แหล่งเงินกู้จากกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ กองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นต้น

ปัญหาที่โครงการมุ่งแก้ไข

ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบสามน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ทะเลสาบสงขลา มีสภาพทางนิเวศที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นที่ไหลรวมกันของต้นน้ำลำคลองเล็ก ๆ มากมาย และยังมีทางออกสู่ทะเลอ่าวไทย ปริมาณและสภาพน้ำ ในทะเลสาบขึ้นอยู่กับน้ำจืดที่ไหลลงมาและน้ำเค็มจากทะเลหนุนเข้ามา ซึ่งในฤดูน้ำหลากจะมีน้ำจืดไหลลงสู่ทะเลสาบปริมาณมาก จึงผลักดันน้ำเค็มออกสู่ทะเลอ่าวไทย ในช่วงนั้นน้ำในทะเลสาบจะขุ่นและเป็นน้ำจืด แต่เมื่อถึงช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำจืดที่ไหลลงสู่ทะเลสาบมีน้อย ทำให้น้ำเค็มไหลเข้ามาแทนที่จึงส่งผลให้น้ำในทะเลสาบเป็นน้ำกร่อย

ทะเลสาบสงขลาสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ตอนใหญ่ๆ ดังนี้

1. ทะเลน้อย มีพื้นที่ประมาณ 27 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ย 1.2 เมตร เป็นทะเลสาบน้ำจืด บริเวณนี้มักพบพืชพรรณนาชนิดและมีพื้นที่ป่าพรุขนาดใหญ่ มีคลองเชื่อมต่อกับทะเลสาบตอนบน คือ คลองนางเรียม คลองบ้านกลาง และคลองยวน

2. ทะเลสาบตอนบน (ทะเลหลวง) อยู่ห่างจากทะเลน้อยลงมา มีพื้นที่ประมาณ 373 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ย 2 เมตร มีคลองท่าแนะ คลองนาท่อม และคลองท่ามะเดื่อ ระบายลงสู่ทะเลสาบตอนบน ในอดีตเป็นท้องน้ำจืดขนาดใหญ่ แต่พบว่ามีกรบุกรุกเข้ามาของน้ำเค็มค่อนข้างสูงในฤดูแล้ง
3. ทะเลสาบตอนกลาง (ทะเลสาบ) อยู่ห่างจากทะเลสาบตอนบน มีพื้นที่ประมาณ 360 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 2 เมตร มีเกาะมากมาย เช่น เกาะสี่ เกาะห้า เกาะนางคำ ทะเลสาบตอนกลางเชื่อมต่อกับทะเลสาบตอนล่างโดยคลองหลวงและอ่าวท้องแบน มีคลองพรุพ้อ คลองพานไทร และคลองป่าบอน ระบายลงสู่ทะเลสาบตอนกลาง พื้นที่ส่วนนี้เป็นการผสมผสานของน้ำเค็มและน้ำจืด จึงทำให้มีสภาพเป็นทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย ในช่วงที่เป็นน้ำจืดจะมีพืชปกคลุมโดยทั่วไป
4. ทะเลสาบตอนล่าง (ทะเลสาบสงขลา) เป็นส่วนของทะเลสาบส่วนนอกสุดที่เชื่อมต่อกับทะเลอ่าวไทย มีพื้นที่ประมาณ 183 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 1.5 เมตร ยกเว้นช่องแคบที่เชื่อมกับอ่าวไทย ซึ่งใช้ในการเดินเรือ มีความลึกประมาณ 12-14 เมตร มีคลองหลายสายที่ระบายน้ำลงสู่ทะเลสาบตอนล่าง ได้แก่ คลองอู่ตะเภา คลองรัตภูมิ คลองบางโหนด คลองพะวง เป็นต้น ทะเลสาบส่วนนี้เป็นบริเวณที่มีน้ำเค็ม แต่บางส่วนของฤดูฝนน้ำกร่อย และได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลง บริเวณนี้มีการวางเครื่องมือประมงประเภทไซนั้งและโพงพางเกือบทั่วทะเลสาบ

ปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา ได้แก่ (อ้างจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

1. การตื้นเขินของทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันทะเลสาบสงขลามีความตื้นเขินมากขึ้น เนื่องจากมีการทับถมของตะกอนที่ถูกชะล้างของกระแสน้ำจากพื้นที่ลุ่มน้ำโดยรอบอันเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ โดยมีแหล่งที่มาของตะกอน 3 แหล่งสำคัญ คือ 1) ตะกอนจากชายฝั่งทะเล จะพบบริเวณปากทะเลสาบสงขลาโดยได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้น-น้ำลง 2) ตะกอนที่ไหลมากับน้ำท่า เป็นตะกอนที่เกิดจากการชะล้างหน้าดินในช่วงฤดูฝน (เดือนตุลาคม-เดือนมกราคม) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการตื้นเขินของทะเลสาบ อัตราการชะล้างหน้าดินจะพบมากในบริเวณพื้นที่ป่าที่ถูกเปิดโล่งเพื่อทำการเกษตรกรรมหรือเพื่อกิจกรรมอื่น เช่น บ่อดินเป็นต้น 3) ตะกอนจากการทับถมของซากพืชซากสัตว์ พบในบริเวณทะเลน้อยและทะเลสาบตอนกลางซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์และแหล่งน้ำตื้นที่แสงแดดส่องถึงท้องน้ำ
2. การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย มีการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้างและผิดกฎหมาย ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นจำนวนมาก เช่น การใช้จวนรุน การใช้สารพิษเพื่อเบื่อปลา การใช้ไฟฟ้าช็อตปลา ลอบพับ อีกทั้งมีการติดตั้งเครื่องมือประมงประจำที่ประเภทโพงพาง ไซนั้ง อย่างหนาแน่น ส่งผลให้ปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาลดลงอย่างมาก กีดขวางทางน้ำ และทำให้ทะเลสาบตื้นเขินเร็วขึ้น

3. มลพิษทางน้ำ จากสภาพทางกายภาพของทะเลสาบสงขลาเป็นระบบทะเลสาบตื้นมีทางเปิดออกทะเลเพียงทางเดียว การไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบสงขลาเกิดจากอิทธิพลน้ำขึ้นน้ำลงและน้ำท่าเป็นหลัก โดยน้ำขึ้นน้ำลงจะทำให้กระแสน้ำไหลแรงโดยเฉพาะช่วงทะเลสาบตอนล่างบริเวณปากอ่าว ส่วนกระแสน้ำในทะเลน้อยและทะเลสาบตอนบนค่อนข้างนิ่งเนื่องจากเป็นกระแสน้ำที่เกิดจากน้ำท่าที่ไหลออกจากลำคลอง เมื่อคุณภาพน้ำในทะเลสาบสงขลาเสื่อมโทรมลง การฟื้นตัวโดยธรรมชาติจึงเป็นไปได้ช้า แหล่งกำเนิดที่สำคัญของมลพิษที่ระบายลงสู่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ น้ำเสียจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสุกร นากุ้ง และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ สารอินทรีย์เหล่านี้ไม่สามารถถูกชะพาออกสู่อ่าวไทยได้หมดในรอบน้ำขึ้นน้ำลง
4. การรุกตัวของน้ำเค็ม ปริมาณน้ำท่าและน้ำใต้ดินที่ระบายลงสู่ทะเลสาบสงขลาขึ้นอยู่กับปริมาณฝนที่ตกในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล สภาพการใช้ที่ดิน และสภาพพื้นที่ป่าต้นน้ำ หากพื้นที่ป่ายังมีความสมบูรณ์ น้ำฝนส่วนหนึ่งจะซึมลงสู่ดินและค่อย ๆ ระบายลงสู่ทะเลสาบสงขลา ในทางกลับกันถ้าพื้นที่ป่าต้นน้ำถูกบุกรุกทำลาย น้ำฝนส่วนใหญ่จะไหลบ่าเป็นน้ำท่าลงสู่ทะเลสาบอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำที่ปากทะเลสาบมีผลต่อการไหลเวียนของกระแสน้ำในทะเลสาบสงขลาและต่อการแพร่กระจายของเกลือในน้ำ ในขณะที่ระดับน้ำทะเลเอ่อสูงขึ้นน้ำทะเลจากอ่าวไทยจะไหลเข้ามาในทะเลสาบสงขลาทำให้น้ำในทะเลสาบสงขลาตอนล่างมีค่าความเค็มสูง และในขณะที่ระดับน้ำทะเลในอ่าวไทยลดลง น้ำจากทะเลสาบตอนล่างจะไหลออก และน้ำจากทะเลสาบตอนบนและตอนกลางจะไหลมาแทนที่การสูบน้ำจืดจากทะเลสาบสงขลาโดยสถานีสูบน้ำระโนดในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาระโนด-กระแสดินธุ์ สำนักชลประทานที่ 16 ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลสาบตอนบน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เพื่อจ่ายน้ำให้พื้นที่ชลประทานประมาณ 115,000 ไร่ เพื่อใช้ในการเกษตรกรรมในแต่ละปีมีปริมาณมาก ส่งผลกระทบต่อการไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแล้ง โดยจะทำให้ น้ำจากทะเลสาบตอนกลางและทะเลสาบตอนล่างที่มีค่าความเค็มสูงไหลเข้ามาในทะเลสาบตอนบน อีกทั้งระดับความลึกของทะเลสาบสงขลาที่ลดลงทุกปีจะมีผลทำให้การแพร่กระจายความเค็มไปได้ในระยะทางที่ไกลกว่าเดิม

ผลจากความเปลี่ยนแปลงรอบทะเลสาบสงขลา จำนวนสัตว์ทะเลลดลง การจับสัตว์น้ำต้องออกเรือไปไกลขึ้น เพิ่มต้นทุนค่าน้ำมัน ทำให้รายได้จากอาชีพประมงลดลง ส่งผลให้คนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่น บางส่วนได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ลูกจ้างในโรงงาน บางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น อีกทั้งอาชีพทางการเกษตรในพื้นที่ เช่น ยางพารา สวนปาล์ม ก็ให้ผลผลิตราคาถูกลง ทำให้เกิดหนี้สิน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย นำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ตามมา

สภาองค์กรชุมชนตำบลจองถนนจึงได้เสนอโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา โดยเสนอ “โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเขตทรัพยากรภูมินิเวศน์ชายฝั่งเทศบาลตำบลจองถนน” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ ดังนี้

- 1) ผู้รับประโยชน์ทางตรง จำนวน 43 ครัวเรือน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ในเทศบาลตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- 2) ผู้รับประโยชน์ทางอ้อม จากการทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเขตทรัพยากรภูมินิเวศน์ชายฝั่งเทศบาลตำบลจองถนน นอกเหนือจากเป้าหมายของผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงแล้ว ชาวบ้านอาชีพประมงพื้นที่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเขาชัยสน บางแก้วและปากพะยูนที่จะได้รับผลจากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดผู้นำและนักจิตอาสาที่ได้มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมเห็นถึงความร่วมมือความตั้งใจ และการส่งผลให้การพัฒนาด้านอื่นๆได้มีผลกระทบในสิ่งที่ดีไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพทางร่างกาย ด้านสุขภาพจิต

2. ผลผลิต/ชิ้นงานที่จับต้องได้จากการดำเนินงานตามแผนงาน/กิจกรรม

- 1) เกิดการสร้างแหล่งเพาะขยายพันธุ์ (ซังปลา) ที่ชุมชนร่วมกันจัดทำขึ้นโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพอช. เป็นน้ำร่องจำนวน 10 จุด
- 2) เกิดข้อมูลกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทางทะเลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 43 ครัวเรือน
- 3) เกิดการวางแผนการต่อยอดการทำบ้านปลาร่วมกับหน่วยงาน

วิธีการดำเนินโครงการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการ จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการที่สมัครเข้าร่วมจะได้รับการพิจารณาในระดับกลุ่มจังหวัด และให้คณะอนุกรรมการบ้านมั่นคงเป็นผู้พิจารณาโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการจะมีการติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ

สภาองค์กรชุมชนตำบลจองถนนได้ยื่นของบประมาณสำหรับการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้รับงบประมาณจำนวน 50,000 บาท รายละเอียดการดำเนินโครงการ ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ เป็นโครงการที่ทำต่อเนื่องจากฐานทุน โครงการเดิมที่มีอยู่ในแล้วในพื้นที่ โดยมีประวัติความเป็นมาดังนี้
 - เนื่องจากปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลาเป็นปัญหาเรื้อรังที่ต่อเนื่องยาวนานมาหลายปี มีฐานการรวมตัวกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 2535 โดยได้ดำเนินการโครงการแลได้ มีสำนักงานอยู่ที่ชุมชนบ้าน

ช่องฟิน ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP)

- ปี 2552- 2553 เกิดสภาองค์กรชุมชน พื้นที่รอบทะเลสาบสงขลามีสภาองค์กรชุมชนตำบล เช่น สภาเกาะหมาก สภาจองถนน สภาลำสิน ได้งบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการดำเนินโครงการ บ้านพอเพียง การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ

- ปี 2557 โครงการต่อมลายใจคนปลายน้ำที่บ้านทุ่งแซะ ภายใต้โครงการร่วมสร้างชุมชนให้น่าอยู่ (พื้นที่ดำเนินการบ้านทุ่งแซะ หมู่ที่ 5 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง) มีการตั้งกฎ ระเบียบของชุมชนในการกำกับดูแลเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จำนวน 1 ฉบับ การกำกับดูแลในการให้ความร่วมมือ การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของชุมชน ด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ มีการถกเถียงคิดในการจัดทำแผนอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล

- ปี 2565 สภาองค์กรชุมชนได้ต่อยอดการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในอ่าวปากพะยูน-ทะเลสาบสงขลา โดยขอ งบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท จำนวน 110,000 บาท เริ่มจากการอนุรักษ์ และแพร่พันธุ์กุ้งก้ามกราม เพราะเป็นสัตว์เศรษฐกิจ โดยช่วยกันทำกระชังกุ้ง จำนวน 2 จุด รวม 8 กระชัง นำเสาไม้มา ปักลงในอ่าวห่างจากชายฝั่งประมาณ 100 เมตร ปักเป็นแนว 4 เหลี่ยม ขนาดกว้างยาวประมาณ 5X5 ตารางเมตร แล้วนำตาข่ายในลอนมาขึงให้รอบ ไม้ให้กุ้งหลุดออกไปหรือสัตว์อื่นเข้ามา

1) จัดกิจกรรมเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำหน้าบ้าน มีการปล่อยกุ้ง ปลา อนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ ปลุกต้นลำพู และทำบ้านปลา ครอบคลุมพื้นที่ 200 กว่าไร่ ได้กำหนดกติกาในการจับสัตว์น้ำอย่างเข้มงวด ระยะ 250 เมตร แรก จากริมฝั่งเป็นเขตปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจะห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิด ระยะ 250 ถึง 1,000 เมตร สามารถจับ สัตว์น้ำได้แต่ห้ามล้อมกระชังน้ำและห้ามกระชังที่รูปลาดุกทะเล ระยะเกิน 1,000 เมตร สามารถใช้เครื่องมือ ประมงได้เกือบทุกประเภทแต่ยกเว้นชนิดตาลี มีชาวประมงอาสาคอยลาดตระเวนป้องกันการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

2) เมื่อชาวประมงจับแม่กุ้งที่กำลังตั้งไข่ได้ จะนำแม่กุ้งมาปล่อยลงในกระชัง ใช้เวลาประมาณ 10- 15 วัน แม่กุ้งจะเริ่มออกไข่ เมื่อแม่กุ้งออกไข่แล้ว ชาวประมงก็จะนำแม่กุ้งไปขายหรือทำอาหารได้ ส่วนลูกกุ้งจะใช้ เวลาเติบโตระยะหนึ่ง จึงปล่อยออกจากกระชังให้เติบโตตามธรรมชาติ แม่กุ้งหนึ่งตัวจะออกไข่ครั้งละประมาณ 700,000 – 800,000 ฟอง มีอัตราการรอด 20-50 เปอร์เซ็นต์ ทำไปแล้ว 1 ปี ชาวประมงก็บอกว่าปีนี้จับกุ้ง ได้มากขึ้น

- ปี 2566 ได้รับงบประมาณพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จัดกิจกรรมในตำบลจองถนน ตำบล เกาะนางดำ ตำบลนาปะขอ ตำบลปากพะยูน ตำบลเกาะหมากและตำบลฝาละมี โดยการทำบ้านปลาเพื่อให้ปลาใช้เป็น ที่วางไข่และหลบภัย โดยนำเสาไม้ต่างๆ เช่น ไม้เสรมที่ทันทานต่อการแช่อยู่ในน้ำนานๆ มาปักเป็นแนวเขต และนำไม้ ไม้ไผ่ ทางมะพร้าว กิ่งไม้ต่างๆ มาปักเสริมลงไปเพื่อให้เป็นแหล่งอยู่อาศัยของปลา เมื่อถึงฤดูวางไข่ ปลาจะเข้ามาวางไข่

บริเวณที่มีเสาและกิ่งก้านของไม้แขวนน้ำอยู่ เสมือนเป็นบ้านของปลา ตามสัญญาติญาณของสัตว์ที่จะหาที่ปลอดภัยในการวางไข่เพื่อแพร่พันธุ์ และทำโรงเรือนอนุบาลกุ้งก้ามกราม ดึงเยาวชนเข้ามาเรียนรู้กระบวนการ มีการปลูกพืชผัก เช่น กระเจ็ด ต้นกก จัดค่ายเยาวชน และต่อยอด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยของงบประมาณจากกรมทรัพยากรชายฝั่ง รายละเอียด ดังนี้

- 1) ตำบลจองถนน ทำการฟื้นฟูเขตอนุรักษ์ สร้างบ้านปลา ขยายเขตอนุรักษ์ ยกกระต๊อบวิถีชีวิตในชุมชน สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
- 2) ตำบลเกาะนางค้ำ กิจกรรมลดการใช้สารเคมี สร้างเขต แนวเขตการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ดูแลคนในชุมชนได้ สร้างภาคีเครือข่ายในชุมชน
- 3) ตำบลนาปะขอ ทำบ้านปลา รื้อฟื้นจากของเดิม สร้างแนวร่วม ความเข้าใจในชุมชน
- 4) ตำบลเกาะหมาก สร้างเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมกินร่อยปล่อยล้าน ส่งเสริมการท่องเที่ยว เรียกร้องให้เกิดหน่วยงานอนุรักษ์ในพื้นที่ ปลูกกระแสความร่วมมือของสภาองค์กรชุมชนในเขตลุ่มทะเลหลวง ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ สร้างภาคีเครือข่ายภายในอำเภอ
- 5) ตำบลปากพะยูน กิจกรรมสร้างกติกาชุมชน เขตห้ามล่า สร้างบ้านปลาในเขต ห้ามใช้เครื่องมือหาปลาทุกชนิดในเขต สร้างการทำงานบูรณาการด้วยกันของ 4 ชุมชน สร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก สร้างข้อตกลงให้คนนอกพื้นที่และในพื้นที่ในการใช้ผลประโยชน์ร่วมกัน มีการสร้างชุดข้อมูลของคนในพื้นที่ ผลักดันให้การอนุรักษ์เป็นเรื่องระดับจังหวัด ผลักดันการทำบ้านปลาเป็นนโยบายต่อเนื่องของเทศบาล ทำบ้านปลา 10 จุด วางท่อนลอยน้ำ เพื่อให้ชาวประมงเห็นว่าเป็นเขตอนุรักษ์ จะได้ไม่เข้ามาจับสัตว์น้ำ มีความยาวประมาณ 2,800 เมตร ตลอดหน้าอ่าวปากพะยูน ซ่อมแซมบ้านปลาทุกปีเพราะไม้บางส่วนอาจจะผุพังหรือโดนคลื่นลมซัดเสียหาย
- 6) ตำบลฝาละมี ขับเคลื่อนบ้านพอเพียง ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทย ส่งเสริมการทำอาชีพรอง ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การอนุรักษ์ชายฝั่ง ทำบ้านปลา 10 หลัง สร้างภาคีเครือข่าย สร้างชุดข้อมูล

เมื่อจบโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ของงบประมาณจากหน่วยงานอื่น เช่น บริษัทซีพี นำมาพัฒนาพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา ร่วมกับงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น นาปะขอ อ.บางแก้ว ได้จบโครงการแก้จนจากมหาวิทยาลัยทักษิณ ดำเนินกิจกรรมเรื่องการทำธรรมณูประมงยั่งยืน ต.ปากยูน ทำเรื่องตำบลเข้มแข็ง ตำบลเกาะหมากได้รับงบประมาณจาก สสส.

2. กลไกการทำงาน

2.1 กลไกเครือข่ายในการทำงาน การเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น และ

สภาองค์กรชุมชนตำบลอื่นๆ ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลปากพะยูนเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์น้ำร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ และพี่น้องชาวประมงที่หากินอยู่ในทะเลสาบสงขลา เช่น ตำบล เกาะนางคำ อ.ปากพะยูน ตำบลนาปะขอ อ.บางแก้ว ตำบลจองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง รวมทั้งพื้นที่ในจังหวัด สงขลา รวม 11 ตำบล เพื่อขยายงานอนุรักษ์ให้ทั่วถึงกันเป็นเครือข่ายครอบคลุมทะเลสาบสงขลาในนามของ “เครือข่ายภูมินิเวศน์ทะเลสาบสงขลา” ร่วมกับภาครัฐ ภาควิชาการ มหาวิทยาลัยทักษิณ ภาคประชาชน

2.2 กลไกเชิงพื้นที่ โดยเน้นการทำงานเชื่อมโยงเป็นภูมินิเวศน์รอบทะเลสาบสงขลาและต้นทาง แม่น้ำที่ไหลลงสู่ทะเลสาบ จึงได้คำนึงถึงการทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลพื้นที่ป่าต้นน้ำ และแหล่งกำเนิดต้น น้ำที่ไหลลงทะเลสาบ เพราะหากระบบนิเวศน์ด้านบนภูเขามีความเสียหายย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ปลายน้ำ จึงใช้การทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลเชื่อมโยงการทำงานให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ใช้บทบาทของสภาฯ ที่ทำเรื่องที่อยู่อาศัย คือบ้านมั่นคง บ้านพอเพียง อยู่แล้วเป็นตัวขับเคลื่อนงานผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ พัฒนาทรัพยากรให้ อุดมสมบูรณ์ พื้นธรรมชาติกลับมาให้มากที่สุด การฟื้นฟูธรรมชาติจึงต้องทำงานกับพื้นที่ต้นน้ำ โชนภูเขา ทำอย่างไรให้เกิดตะกอนลงมาตามแม่น้ำให้น้อยที่สุด

3. วิธีการดำเนินโครงการ

3.1 สร้างกระบวนการกลุ่ม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ วางกติการ่วมกัน เช่น ในพื้นที่ตำบลปากพะยูน มี กติการ่วมกันคือห้ามจับสัตว์น้ำด้วยวิธีการอื่นๆ นอกจากการตกเบ็ด สร้างการคุยอย่างต่อเนื่อง มีวงพูดคุย แลกเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอ หมุนเวียนกันไปในแต่ละกลุ่ม

3.2 ทำงานบนฐานคิดใช้โครงการเป็นเครื่องมือ ในระยะแรกทำเรื่องภูมินิเวศน์ก่อน ค่อยขยายไปสู่ เรื่องอื่นๆพัทลุงมีเป้าหมายการพัฒนา คือ พัทลุงมหานครแห่งความสุข มีวิธีการทำงานให้ไม่ซ้ำกับภาคราชการ ร่วมกับหน่วยงานภาคีต่างๆ เช่น ประมงจังหวัด ให้งบประมาณสนับสนุนค่าน้ำมันให้ชาวบ้านไปรื้ออวน ซึ่ง ประมงจังหวัดอาจจะไม่สามารถทำบทบาทตรงนี้ได้

3.3 ให้ความสำคัญกับมิติด้านรายได้และอาชีพ และต้องคำนึงถึงกลุ่มอาชีพอื่นๆในพื้นที่ นอกเหนือจากอาชีพประมง พัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ สามารถหาปลา เพียงพอกับรายจ่าย โดยสร้างอาชีพให้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้าร่วมกับโครงการและก่อให้เกิดอาชีพต่อเนื่อง เช่น คนปลดปลาจากกั๊ด การซ่อมไซ ซ่อมเรือ คนที่อยู่นอกพื้นที่มาหาปลาหากุ้ง

3.4 สร้างแนวร่วมนอกพื้นที่ ให้คนภายนอกสามารถเข้ามาหาปลาในพื้นที่ได้แต่ต้องทำตามกติกา เช่น มีคนนอกพื้นที่มาหาปลาที่ตำบลจองถนน เช่น จากบ้านปากพล หมู่ 5 จากอ่าวคลองเต็

4. การประเมินผลโครงการ ใช้วิธีการพูดคุยกับกลุ่มประมงทำโป๊สกรู๊ป เปรียบเทียบก่อนและหลังจากทำโครงการ เช่น ก่อนทำโครงการ ในการหาปลาต้องออกเรือไปไกล ได้รายได้วันละ 200-300 บาท หลังจากทำโครงการสามารถหาปลาได้ใกล้ชายฝั่งมากขึ้นเรียกว่า “ทอดแหหน้าบ้าน” รายได้ 500-600 บาท

การเก็บข้อมูลในตำบลปากพูนจากชาวประมง และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มหัตถกรรมซ่อมแซมอวน แหสำรวจข้อมูลจำนวนเรือ มีเรือกี่ลำ แหกี่ปาก อวนกี่หลัง การเก็บข้อมูลรายได้บางพื้นที่อาจจะไม่ได้ตัวเลขตรงๆ แต่มองเห็นภาพความเปลี่ยนแปลง การมีใจรักขโมยลดลงก็เป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งว่ารายได้ของคนในชุมชนดีขึ้นไม่ต้องไปลักขโมยของใคร

5. จัดทำแผนการขับเคลื่อนระยะต่อไป

กลุ่มผู้รับผลประโยชน์

จำนวน 45 ครัวเรือน กลุ่มองค์กรในชุมชนได้แก่ สภาองค์กรชุมชน บ้านพอเพียง กลุ่มอาชีพ เลี้ยงสัตว์ ประมงพื้นบ้าน

กลุ่มองค์กรในพื้นที่

เทศบาลตำบลจองถนน ประมงอำเภอ ประมงจังหวัด องค์กรบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง มหาวิทยาลัยทักษิณ สสส. ภาคประชาสังคม

ผลผลิตของโครงการ

1. คนในชุมชนเกิดความร่วมมือในการจัดทำข้อมูลผู้ประกอบการทางทะเลชายฝั่งและกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทางทะเล
2. เกิดชุดคณะทำงานในการวางแผนขับเคลื่อนในระดับตำบลที่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาให้เกิดพื้นที่ความอุดมสมบูรณ์ทางทะเล
3. เกิดคณะทำงานระดับภูมิวิเศษที่มีสัดส่วนจากพื้นที่ตำบลที่ทั้ง 6 ตำบลในภูมิวิเศษทะเลในการวางแผนหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
4. เกิดพื้นที่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำ (ซึ่งปลา/บ้านปลา นำร่องจำนวน 10 จุด ที่ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางทะเลสามารถสร้างรายได้แก่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพประมงหาปลา

ผลลัพธ์ตามแผนงานโครงการ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ/รายได้/ลดรายจ่าย จากการสำรวจตามแบบเก็บข้อมูลรายครัวเรือน (ซึ่งยังมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม) และการสอบถามได้รับทราบว่าครัวเรือนที่ทำการประมงสามารถจับปลาได้เพิ่มขึ้นทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 500-600 บาทต่อคน/เดือน

2. การเปลี่ยนแปลงด้านชุมชน/สังคม/ความเข้มแข็งของสมาชิก/กลุ่ม/การบริหารจัดการกลุ่ม คนกลุ่มใหม่ๆ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น การพัฒนากลุ่มองค์กรที่มีอยู่ เมื่อมีเวทีในการพูดคุยเพื่อนำปัญหามาแก้ไขร่วมกันทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งขึ้น สมาชิกกลุ่มต่างๆ เมื่อมีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำก็มีรายได้เพิ่มขึ้นสามารถชำระเงินกู้จากการลงทุนได้มากขึ้นทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นไปด้วย

3. การช่วยเหลือดูแลกันในชุมชน เมื่อมีการทำกิจกรรมต่างๆที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร/หน่วยงาน หลังจากที่เกิดอุบัติเหตุของโรคระบาดการช่วยเหลือดูแล การฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความเป็นปรองดองโดยใช้องค์กรสภาองค์กรชุมชน กลุ่มต่างๆช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นช่วยเหลือคลายไปในทิศทางที่ดี

4. การเปลี่ยนแปลงด้านคน/ทัศนคติ/ความรู้/ทักษะ การร่วมมือของคนในชุมชนเริ่มมีมากขึ้นคนมีความเข้าใจ รู้จักการรวมกลุ่มรู้จักสภาองค์กรชุมชน การใช้เวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมีมากขึ้น การช่วยเหลือดูแลที่ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น การเข้าใจในข้อตกลงกติกาชุมชนว่าไม่ได้เป็นการบังคับหรือรับรองสิทธิแต่เป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

5. การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากร/สุขภาพ เมื่อสัตว์น้ำมีที่อาศัยมีที่หลบซ่อนเพื่อขยายพันธุ์การเปลี่ยนแปลงของสัตว์น้ำในท้องทะเลที่มีมากขึ้นการทำการประมงก็พลอยได้กุ้งหอยปูปลาเพิ่มขึ้น การใช้เครื่องมือหาปลาที่ไม่ทำลายล้างส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น การออกเรือเพื่อทำการประมงไม่ต้องออกไปไกลทำให้ระยะเวลาได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายลดการออกแรงทำให้สุขภาพร่างกายของชาวประมงดีขึ้นตามลำดับ

6. การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ เช่น ความมั่นคง ปลอดภัย ความเชื่อมโยงกับหน่วยงาน ท้องที่ ท้องถิ่น คนในพื้นที่โดยรอบ หรือเครือข่าย การร่วมของคนในชุมชนกับกลุ่มท้องที่ท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพประมงที่ได้พูดคุยปรับทุกข์พูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน การเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่เห็นเป็นจริงเป็นจังมากขึ้นโดยที่เห็นเครือข่ายภูมิวิเศษณ์ร่วมกันมาจัดทำแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ (ซังปลา) และเห็นการช่วยกันดูแลแหล่งเพาะพันธุ์ (ซังปลาร่วมกันของคนประกอบอาชีพประมง)

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน

1. การอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาเป็นกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนาน ในระยะเริ่มต้นมีคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อนานไปก็เกิดปัญหา เกิดการต่อต้านเพราะชาวบ้านริมฝั่งเสียพื้นที่ทำมาหากิน เพราะห้ามทำประมงในพื้นที่จึงหยุดดำเนินโครงการ 2-3 ปี
2. การอนุรักษ์ขาดช่วง ไม่ต่อเนื่อง แม้จะมีโครงการ มิงบประมาณเข้ามาเป็นระยะๆ เช่นในต้นปี 2550 มีโครงการจากสำนักนโยบายและแผน กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ในปี 2552 เมื่อมีการเปลี่ยนข้าราชการเมืองท้องถิ่น โครงการที่ทำมาไม่มีคนทำต่อ ต่อมาปี 2557 มิงบประมาณจาก สสส. โครงการลมหายใจคนปลายน้ำ สามารถกระตุ้นให้ชุมชนกลับมารวมตัวกันอีกครั้ง

สิ่งที่บรรลุเป้าหมายและสิ่งที่เกินคาด

1. เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนบริเวณทะเลสาบสงขลา ร่วมกันออกแบบ กติกา การจับสัตว์น้ำ การฟื้นฟูระบบนิเวศ
2. เกิดกลุ่มเฝ้าระวัง กลุ่มรักเล ค่อยดูแลประมงผิดกฎหมายในพื้นที่ และได้รับการสนับสนุนค่าน้ำมันเรือลาดตระเวนจากกรมประมง ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการทำงานให้ทางหน่วยงานราชการเชื่อมั่น จึงสามารถได้รับการสนับสนุนได้
3. เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการอนุรักษ์ทะเลสาบอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่แหล่งกำเนิดต้นน้ำที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา เพราะมีผลต่อสภาพของทะเลสาบ การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดพัทลุงได้ดำเนินงานโดยมีแนวร่วมของสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบสงขลาและเกิดการผลักดันเรื่องนี้เข้าสู่นโยบายของจังหวัดพัทลุง
4. การดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมกับการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มเปราะบางสามารถนำข้อมูลไปทำแผนช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพอเพียง
5. ผลจากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทำให้ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดอาชีพตามมาคือ คนที่ปลดปลา คนทำไซ ซ่อมไซ ซ่อมเรือ คนนอกพื้นที่สามารถมาจับสัตว์น้ำได้แต่ต้องทำตามกฎกติกา

ข้อเสนอแนะ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีรูปแบบการให้งบประมาณสนับสนุนเป็นรายตำบล ทำให้การเชื่อมโยงกับตำบลอื่นๆ มีข้อจำกัด และตำบลที่ได้รับงบประมาณของปีถัดไปต้องเป็นตำบลที่ไม่เคยได้รับงบประมาณมาก่อน ทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง จึงเสนอให้ พอช. เปลี่ยนการพิจารณางบประมาณเป็นระบบกลุ่มพื้นที่หรือภูมิภาคจะทำให้การดำเนินงานสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายได้มากขึ้น

การตอบจุดประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ของพอช.

วัตถุประสงค์ของโครงการ	สิ่งที่เกิดเมื่อดำเนินโครงการ
1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสุขภาพและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ มีการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผ่านการสำรวจข้อมูล การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาที่อยู่อาศัย
2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา เพื่อแก้ปัญหาและฟื้นฟูทะเลสาบ หรือทะเลหน้าบ้านตนเอง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพิ่มปริมาณสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืนโดยการมีจุดเพาะลูกกุ้ง ลูกปลา นำไปปล่อยหน้าบ้าน ห้ามล่าสร้างบ้านปลา (ซังปลา) เพื่อให้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ

<p>3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในการเชื่อมโยง การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่างชุมชน กับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับ ปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และ ระดับนโยบาย</p>	<p>ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดพัทลุงสามารถเชื่อมโยงกัน ทำงานด้านการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาและการพัฒนา คุณภาพชีวิต เกิดการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น กรมประมง มหาวิทยาลัยในพื้นที่ สสส. สช. และภาค ประชาสังคมอื่นๆ</p>
---	---

[การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม]

บริบทของพื้นที่

ตำบลคลองเขิน เดิมชื่อตำบลขุดเจ๊ก และได้เปลี่ยนชื่อตำบลเป็น "ตำบลคลองเขิน" มี 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านนางตะเคียน หมู่ 2 บ้านปากลัด หมู่ 3 บ้านคลองเขิน หมู่ 4 บ้านคลองเขิน หมู่ 5 บ้านดาวโด่ง หมู่ 6 บ้านวัดใหม่ หมู่ 7 บ้านสวนทุ่ง หมู่ 8 บ้านคลองเขิน หมู่ 9 บ้านสวนทุ่ง มีประชากร 5,494 คน

ตำบลคลองเขินมีที่ราบลุ่ม มีลำคลองกระจายทั่วพื้นที่และมีสภาพเป็นร่องสวน เหมาะกับการทำเกษตรกรรม ปลูกผลไม้และพืชผัก เช่น มะพร้าวผล มะพร้าวตาล มะพร้าวอ่อน ส้มโอ กัลยน้ำว่า ลูกจาก ปลูกแตงกวา ยาเส้น หอม มันเทศ

การทำงานพัฒนาพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภาคีและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ดร.อุษา เทียนทอง ประธานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ได้เล่าถึงการเริ่มทำงานในพื้นที่ ประมาณ พ.ศ.2543 ได้ทำงานร่วมกับนายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีปในการทำประชาคมจังหวัด โดยมีจุดเริ่มต้นมาจาก ปี 2539 สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) จัดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือ แผน 8 เป็นครั้งแรก กลุ่มอาจารย์และนักพัฒนาอาวุโสที่มีบทบาทเข้าร่วมในยุคนั้น ได้แก่ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, ศรีสว่าง พัวพงศ์แพทย์, เดช พุ่มคชา, บำรุง บุญปัญญา, พิภพ ธงไชย, เอนก นาคะบุตร, สงวน นิตยารัมภ์พงศ์, วิชัย โชควิวัฒน์, เสรี พงศ์พิชญ์ ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีอาจารย์ประเวศ วะสี, อาจารย์เสนห์ จามริก, คุณโสภณ สุภาพงษ์

กระบวนการจัดเตรียมแผน 8 ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นแรกจัดเวทีจุดประกายความคิดการจัดทำ แผนพัฒนาประเทศแนวใหม่ขึ้นที่ส่วนกลาง ขั้นสอง จัดเวทีวิสัยทัศน์ในระดับภูมิภาค 8 เวที ขั้นสาม นำผลจากเวที ทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นยกร่างแผนฯ และนำเข้าสู่เวทีระดมความคิดระดับชาติ ก่อนที่จะนำไปจัดทำเป็นแผนฯ ที่ สมบูรณ์และประกาศใช้ และการทำประชาคมจังหวัดของสมุทรสงครามด้วยในครั้งนั้น โดยมีการตั้งมูลนิธิพัฒนาไทมา ดำเนินการในเรื่องนี้

ปี 2548 ดำเนินงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ร่วมกับ กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) และในตำบลคลองเขินได้ดำเนินการเรื่องเกษตรปลอดภัย ต่อมา ทาง พอช.ได้ประสานการ

ทำงานเรื่องสวัสดิการชุมชน ในปี 2551 และจังหวัดสมุทรสงคราม มีการจัดตั้งแกนจังหวัด เรียกว่า “คนรักแม่กลอง” และเมื่อมีการจัดตั้งสภาองค์กรตำบลบิล ทีมคนรักแม่กลอง ร่วมจัดตั้งด้วยในปีแรก จำนวน 12 ตำบล

ปี 2563 ได้รับงบประมาณจาก พอช. เกี่ยวกับโควิดจำนวน 40,000 บาท นำมาใช้ในการซื้อถุงยังชีพประมาณ 20,000 กว่าบาทเนื่องจากมีวัดในพื้นที่ให้การช่วยเหลือด้วย และการปลูกผักเพราะคิดว่าน่าจะเป็นการทำให้เกิดความยั่งยืน โดยเริ่มแรกมีคนเข้าร่วมหมู่บ้านละ 10 คน ปี 2565 ได้จัดทำธรรมนูญตำบลร่วมกับสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติของชุมชน มีการทำบัญชี ทำแบบบันทึกการติดตาม

ปัญหาที่โครงการมุ่งแก้ไข

ปัญหาน้ำเค็มไหลเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมทำให้เกิดปัญหาการปลูกผลไม้และปลูกผัก ในอดีตพื้นที่บริเวณตำบลคลองเขินมีการปลูก ทุเรียน มังคุด ตาลโตนด และการปลูกผักที่เรียกว่า “สวนเตียน” ปลูกข้าวในท้องร่อง เมื่อมีการสร้างเขื่อนที่กาญจนบุรีกั้นแม่น้ำแม่กลอง ทำให้มีการกักเก็บน้ำจืดไว้เหนือเขื่อน ไม่มีน้ำมาเจือจางน้ำทะเลทำให้ผลไม้ประเภททุเรียนและมังคุดตาย การปลูกผักก็ต้องเปลี่ยนเป็นปลูกแบบยกพื้น

การดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่สมุทรสงครามเหมือนกับที่อื่นๆ คือ มีหน่วยงานต่างๆ ลงมา พัฒนา แต่ไม่ต่อเนื่องทำให้ไม่เกิดผล

วิธีการดำเนินโครงการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการ จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการที่สมัครเข้าร่วมจะได้รับการพิจารณาในระดับกลุ่มจังหวัด และให้คณะกรรมการบ้านมั่นคงเป็นผู้พิจารณาโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการจะมีการติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ

สภาองค์กรชุมชนตำบลคลองเขินได้เสนอโครงการปลูกผักปลอดสารพิษในปี ปี 2565 โดยได้รับงบประมาณจำนวน 90,000 บาท ซึ่งการปลูกผักนำร่องนั้นเริ่มมาตั้งแต่ปี 2564 หมู่บ้านละหนึ่งแปลง และได้รับคำแนะนำจากเกษตรตำบลให้จัดวิสาหกิจชุมชน เมื่อปลายปี 2564 ได้ทำการประเมินผลคนที่ทำอย่างจริงจัง เพื่อดำเนินการต่อไปปี 2565 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 75 คน

การดำเนินงานรวมกลุ่มเป็นกลุ่มปลูกผัก มีการประชุมกรรมการกลุ่มทุกเดือน ลงสำรวจเดือนละ 2 ครั้ง หลังประชุมวันที่ 19 ของกลุ่มผัก และมีการประชุมเวลาเมื่อเรื่องเร่งด่วน มีกรรมการ 11 คน ร่วมติดตามทำงาน มีประชุมสามัญประจำปี การปลูกผักปลูกตามความถนัดของแต่ละคน แต่รวมกันขาย ทำบัญชี และมีผู้ดำเนินการจัดส่งผักไปยังตลาด และมีการรวมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการบำรุงดิน เรียกว่า หมอดิน หมอพืช สารวัตรเกษตร กลุ่มปุ๋ย เชี่ยวชาญการปลูกผัก กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่แม่กลอง ศูนย์เรียนรู้

เกษตรพระราชดำริ กลุ่มโคกหนองนา เศรษฐกิจพอเพียง และมีการแนะนำจากเกษตรตำบล เรื่องโรคแมลง สนับสนุน เรื่องสารชีวภัณฑ์ สอนสูตรผสมปุ๋ย

มีตลาดที่จำหน่ายที่แน่นอนได้แก่ โรงพยาบาล และตลาดคนดี ทุกวันจันทร์และพฤหัสบดี เป็นตลาดประชารัฐ รักสามัคคี วิธีการขาย คือเอาผักไปวางไว้มีราคาติดอยู่ มีกระปุกให้หยอดเงิน มีความซื่อสัตย์ต่อกันเลยเรียกว่าคนดี เริ่มจากกลุ่มนี้มีชื่อเสียงก็เริ่มมีคนเข้ามา

มีการจัดบันทึกการปลูกผักอย่างสม่ำเสมอ เรียกว่า “แบบบันทึกการปลูกผัก” แบบสำรวจภาคีผักปลอดภัยสร้างเสริมสุขภาพ ต.คลองเขิน อ.เมืองฯ จ.สมุทรสงคราม ซึ่งแรกๆ สมาชิกไม่เคยขึ้นแต่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอจนกลายเป็นนิสัยและทำให้มีข้อมูลทุกอย่าง

มีการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ เช่น ปลูกอะไรบ้าง ทำปุ๋ยร่วมกัน

หลักการดำเนินงาน

1. จัดประชุมทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง หมุนเวียนกันไปทุกหมู่บ้าน ตำบลคลองเขินมีประชุมทุกวันที่ 19 ของเดือน ตั้งแต่ปี 2547-2548 ประมาณครั้งละ 30 คน ประชาคมคนรักแม่กลอง ทำประชาคมตำบล เวียนกันไปทุกหมู่บ้าน ให้แต่ละหมู่บ้านบอกสถาน มีอาหารเลี้ยงทุกครั้งที่มา เมื่อทำอย่างต่อเนื่องจึงกลายมาเป็นการประชุมของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และทาง อบต.ให้งบสนับสนุน และเมื่อมีงบประมาณของสภาองค์กรชุมชนตำบล จึงทำให้เกิดการพูดคุยในเรื่องอื่นๆ ด้วย ทุกเรื่องของพื้นที่จะเข้าสู่ประชุม
2. เรื่องการปลูกผักมาจากมติของที่ประชุม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
3. ใช้ธรรมนูญชุมชนให้เกิดประโยชน์ ใน ปี 2564 แต่ละตำบลต้องทำธรรมนูญตำบล เสนอไปที่ สช.ทุกปี มีเวทีให้ชาวบ้านช่วยวิเคราะห์ว่าประเด็นที่เป็นปัญหาของตำบลคืออะไร หาวาระมาขับเคลื่อนร่วมกัน เช่น ตำบลคลองเขินมีผัก มี รพสต. การดูแลสุขภาพต้องสร้างพื้นที่อาหารเป็นการฟื้นฟูหลังโควิด ทำเป็นธรรมนูญผัก

ผลผลิตของโครงการ

- 1) สมาชิกกลุ่มผักจำนวน 75 คน
- 2) สมาชิกมีความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดภัย
- 3) สมาชิกมีการบริหารจัดการที่ดี มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผัก

ผลลัพธ์

1. การรวมกลุ่มปลูกผักทำให้เกิดการจัดเก็บข้อมูล สมาชิกที่ทำหน้าที่อื่นๆ ด้วยเช่น อาสาบรืบาลท้องถิ่น อสม. เมื่อไปดูแลตามบ้าน หรือไปหาสมาชิกกลุ่มผัก เห็นว่าบ้านไหนขาดรูด ก็นำข้อมูลมาแจ้งในกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองเขินทำให้ได้นำเข้าโครงการบ้านพอเพียง มากก็สามารถให้การช่วยเหลือได้

2. เกิดการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์มารวมกัน ทำให้ขยายงานได้ จากกลุ่มผักขยายไปสู่กลุ่มจักสาน กลุ่มไม้กวาด

3. ลดระยะเวลาการทำงาน เช่น การทำธรรมาณูต้องมีกระบวนการยาวนานหลาย ใช้กลุ่มผักเป็นตัวเครื่องมือให้ได้ข้อตกลง ใช้เวลา 2-3 เดือนในการทำและการเคลื่อนธรรมาณู จนสำเร็จประกาศธรรมาณูตำบล ใช้กลุ่มผักเคลื่อน

4. สมาชิกของกลุ่มผักมี 75 ราย และเกิดเครือข่ายต่างตำบล เกิดการแชร์ข้อมูล ปริมาณผลผลิตทำให้มีตลาดเพิ่มขึ้น ผักไม่เหลือค้าง

ผลกระทบ

การดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มมีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ รวมถึงการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง ทำให้สามารถคำนวณปริมาณผักได้ วางแผนการปลูกได้ นอกจากนี้การทำข้อมูลอื่นๆของชุมชนส่งผลให้เกิดระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนและขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ สมาชิกกลุ่มผักเมื่อได้พบเห็นความเดือดร้อนของเพื่อนบ้านจะส่งข้อมูลให้กับประธานกลุ่ม เชื่อมโยง ประสานงานหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยเหลือ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้มั่นคงและปลอดภัย เกิดการช่วยเหลือเรื่องการซ่อมแซมและสร้างบ้าน

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน และการจัดการปัญหา

1. ปัญหาน้ำเค็มทำให้เกิดปลูกพืชผัก ไม่ได้ผล จึงแก้ไขด้วยการปลูกแบบยกพื้น และหาแนวทางการจัดการเรื่องน้ำเค็ม ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในระดับจังหวัด จึงต้องดำเนินการในระดับเครือข่าย

สิ่งที่บรรลุเป้าหมายและสิ่งที่เกินคาด

มีการจัดตั้งกลุ่มปลูกผัก 10 กว่ากลุ่ม มีสภาเกษตรกรช่วยเชื่อมกับหน่วยงานต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นส่วนกลางในการขับเคลื่อนงบประมาณทั้งหมดจาก พอช. เน้นเข้าระบบสภาฯ และได้ปรึกษากับทาง พอช.ให้ตั้งศูนย์ สอชต. จับมือกันทำงาน เพราะเป็นนโยบายของจังหวัดสมุทรสงคราม

2. ขณะนี้จังหวัดสมุทรสงครามมีปัญหาเรื่องน้ำเค็ม ถ้าไม่รีบแก้ไขจะกระทบต่อการปลูกพืช ต้นไม้จะตายหมด ต้องผลักดันให้เกิดการแก้ไขการปล่อยน้ำของชลประทาน ถ้าปล่อยน้ำมากน้ำจะท่วมทางฝั่งแม่กลอง ถ้าไม่ปล่อยน้ำทะเลหนุนจนเกิดน้ำเค็ม มีผลต่อการเกษตร

3. สมัชชาสุขภาพจังหวัดปีนี้จะขับเคลื่อนเรื่องน้ำ โดยเชื่อมโยงกับระบบน้ำ ผักต้องมีน้ำ ต้องเพิ่มบทบาทองค์กรผู้ใช้น้ำ

การตอบจุดประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ของพอช.

วัตถุประสงค์ของโครงการ	สิ่งที่เกิดเมื่อดำเนินโครงการ
1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสมาชิกและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ มีการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผ่านการสำรวจข้อมูล การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาที่อยู่อาศัย
2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาน้ำเค็มรุกเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาการทำเกษตร ไม่สามารถปลูกพืชผักได้ ต้องเปลี่ยนเป็นการยกพื้น การรวมตัวกันเพื่อให้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ปัญหาเรื่องน้ำเค็ม เช่น กรมชลประทาน การปล่อยน้ำจากเขื่อนที่กาญจนบุรี เพื่อให้ลงมาไล่น้ำเค็มได้ทันเวลา เป็นต้น
3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่างชุมชนกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย	ขบวนองค์กรชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามสามารถเชื่อมโยงกันทำงานด้านการจัดการปัญหาน้ำเค็มได้ในระดับหนึ่ง และมีการเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน เช่น โรงพยาบาล ตลาดประชารัฐ วัด บริษัทเอกชนในพื้นที่ สำนักงานเกษตรตำบล อำเภอบางแพ จังหวัด สข. สสส.

[โครงการส่งเสริมอาชีพแก้ไขความยากจน

ตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัด ฉะเชิงเทรา]

บริบทของพื้นที่

พื้นที่ตำบลวังตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท มีหมู่บ้านจัดสรร โรงงาน อุตสาหกรรม ย่านค้าขาย ผสมผสานกับพื้นที่การเกษตร ทำนา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ทำสวนผลไม้ ปลูกสมุนไพร โดยบริบทของพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับเมืองทำให้ประชากรในพื้นที่มีอาชีพค้าขาย ทำงานในโรงงาน รับจ้าง และเกษตรกร ตำบลวังตะเคียน เดิมพื้นที่ตำบลนี้เป็นพื้นที่ป่าไม้ มีต้นตะเคียนจำนวนมาก มีคลองน้ำไหลผ่าน และมีต้นตะเคียนใหญ่ อยู่ค้ำวังน้ำวน ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่า ตำบลวังตะเคียน ตำบลวังตะเคียน มีเนื้อที่ทั้งหมด 16.48 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 10,300 ไร่ โดยมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ทำสวน ประชาชนจึงนิยมทำนาและปลูกพืชสวนครัว (เช่น ข่า ตะไคร้) เป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ จะมีลักษณะเป็นนาสวนผสม โดยปลูกข่า ตะไคร้ไว้ริมคันนา

จำนวนประชากร

- จำนวนประชากรทั้งหมด 6,582 คน
- จำนวนประชากร เพศชาย 3,165 คน เพศหญิง 3,417 คน
- มีครัวเรือนทั้งหมด 3,086 ครัวเรือน

ปัญหาที่โครงการมุ่งแก้ไข

ตำบลวังตะเคียน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ประชาชนต้องออกรับจ้างเพราะไม่มีที่ทำกิน ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่อยู่อาศัยขาดความมั่นคง ทрудโทรมไม่แข็งแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาผักตบชวา, ขาดแคลนน้ำใช้ทางอุปโภคและบริโภค ในฤดูแล้ง ประสบปัญหาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

หลักการดำเนินงาน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการ จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการที่สมัครเข้าร่วมจะได้รับการพิจารณาในระดับกลุ่มจังหวัด และให้คณะอนุกรรมการบ้านมั่นคงเป็นผู้พิจารณาโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการจะมีการติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ

สภาองค์กรชุมชนตำบลวังตะเคียน เปิดพื้นที่ให้คนในตำบลร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา ต้นทุน และความต้องการ ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ เช่น การ

แก้ไขปัญหา การพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ให้คนในตำบล ร่วมกับกลุ่มองค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มวิสาหกิจคนรักวังตะเคียน กลุ่มอาชีพหาหม่องสมุนไพร กลุ่มอาชีพทำขนม จากนั้นจัดทำแผนงานโครงการของชุมชน และเสนอแผนงานโครงการให้หน่วยงานต่างๆ มาสนับสนุน โดยด้านการส่งเสริมอาชีพได้วางแผนจัดการอบรมให้ความรู้ และยกระดับเพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้คนในชุมชน และประสานสถาบันการศึกษามาสนับสนุนการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้กลุ่มอาชีพต่างๆ นำไปพัฒนาสินค้าจำหน่ายสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น มีขั้นตอนในการดำเนินงานด้วยการประชาสัมพันธ์ไปทางกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เพื่อแจ้งการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านผู้มีรายได้น้อยหรือกลุ่มอาชีพที่สนใจให้มาเข้าร่วมอบรมในการฝึกอาชีพ

ในพื้นที่ตำบลวังตะเคียนได้รับงบประมาณบ้านพอเพียงจำนวน 60 ครัวเรือนและงบประมาณพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทปีงบประมาณ 2565 ซึ่งชุมชนได้เลือกการผลิตปลาต้ม ไข่เค็ม สเปรย์ตะไคร้หอม เป็นอาชีพเสริมให้ชุมชน เนื่องจากในพื้นที่ของตำบลวังตะเคียนและตำบลใกล้เคียงมีการเลี้ยงปลานิล เลี้ยงเป็ดและปลูกตะไคร้หอมเป็นจำนวนมาก การใช้วัตถุดิบในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงมาแปรรูปจึงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับชุมชน และยังสามารถสร้างรายได้ให้กับตำบลใกล้เคียงได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในปี 2566

วิธีการดำเนินโครงการ

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยกลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มบ้านพอเพียง กลุ่มว่างงาน
2. เวทีพัฒนาความร่วมมือ สร้างความเข้าใจและแนวทาง กิจกรรม ในการขับเคลื่อนงาน

มีการแต่งตั้งคณะทำงาน 19 คน มีผู้แทนจากหน่วยงานภาคี จำนวน 4 คน และผู้รับการอบรม จัดกิจกรรมเวทีพัฒนาความร่วมมือ สร้างความเข้าใจและแนวทาง กิจกรรม ในการขับเคลื่อนงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์พื้นที่กระบวนการดำเนินงานเชื่อมโยงภาคีในการหนุนเสริม การจัดทำและรวบรวมข้อมูลสำคัญในการดำเนินงานต่อหน่วยงาน ทบทวนและพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ทุกมิติ เพื่อให้ได้ถึงเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดความเข้าใจในการทำงาน การวิเคราะห์ฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเร่งด่วน เกิดกลไกกลางที่เป็น “ทีมทำงานร่วม” ของผู้นำขบวนองค์กรชุมชนต่างๆในตำบล/อำเภอ ร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานภาคี ที่มีเป้าหมายร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มผู้เดือดร้อน

3. การกำหนดกิจกรรมร่วมกัน มีกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง โดยมีศูนย์เรียนรู้ชุมชน ทำปลาต้ม ทำไข่เค็ม ทำสเปรย์ตะไคร้หอม มีวัตถุดิบในพื้นที่ ซื่อจากภายนอกบ้าง แต่เน้นในพื้นที่ก่อน
4. จัดกิจกรรมการอบรม

มีการเปิดโครงการฯ โดยประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลวังตะเคียน กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดโครงการฯ ทางสภาฯได้รับความร่วมมือจาก สกร.ตำบลวังตะเคียน ในการจัดหาวิทยากรในการอบรม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และ

เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในภาคทฤษฎีก่อนลงมือปฏิบัติจริง โดยทางสภาองค์กรชุมชนตำบลวังตะเคียน สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ให้กับกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมอบรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ ทางด้านอาชีพ 1. เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ 2. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการ สร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน สร้างอาชีพให้เกิดรายได้เสริมหรือนำไปประกอบอาชีพเกิดรายได้จากการขาย

5. เชื่อมโยงกับหน่วยงาน ต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ประดิษฐ์ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อแก้ไขปัญหาการทำปลาแดดเดียวในหน้าฝน การสอนทำผลิตภัณฑ์ทุกชนิดจาก กศน.หรือ สกร. (ส่งเสริมการเรียนรู้) ธนาคารออมสิน คนเรียนขอสินเชื่อธนาคารได้ และทางกรมพัฒนาชุมชนหรือ พช. ช่วยเรื่องการจัดทะเบียนเป็นสินค้า otop

กลุ่มองค์กรในพื้นที่

ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ มีหน่วยงานที่เข้าร่วมจำนวน 7 หน่วยงาน ดังนี้

- 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา สนับสนุนตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ให้ชุมชนใช้ในการแปรรูปปลาสด,วิทยาการสอนการผลิตยาหม่อง น้ำมันเขียว น้ำมันเหลือง ยาต้มโบราณ ผู้เข้าร่วม 30 คน ,พัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์น้ำปลาหวาน,จากอาจารย์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
- 2) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สนับสนุนการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำพริกปลาสด 3 รส จากอาจารย์คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม
- 3) สกร.ตำบลวังตะเคียน สนับสนุนวิทยากรในการฝึกอาชีพ ขนมไทย และเบเกอรี่ กับกลุ่มอาชีพในตำบล จำนวน 20 คน
- 4) สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สนับสนุนวิทยากรสอนเรื่องการปลูกพืชสมุนไพร และพืชผักสวนครัว
- 5) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สนับสนุน ร่วมเป็นคณะกรรมการ/ลงพื้นที่ สสำรวจข้อมูลปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ในพื้นที่
- 6) รพสต.อสม.หมู่บ้าน/ตำบล ข้อมูลกลุ่มผู้เดือดร้อนกลุ่มเปราะบาง
- 7) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
 - โครงการตำบลรูปธรรมแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ปี 2563
 - โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ต.วังตะเคียน(ชุมชนเข้มแข็ง) ปีงบประมาณ 2564
 - โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยตำบลวังตะเคียน 2565

- โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ปี 2566
- โครงการป้องกันและต่อต้านการทุจริตโดยมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและองค์กรชุมชน ตำบลวังตะเคียน ปี 2566-2567
- โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนท้องถิ่นสู่ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยระบบข้อมูล TPMAP และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ปี 2567
- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ปี 2567

นอกจากนั้นการดำเนินงานในพื้นที่ยังมีการเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ มาร่วมกันพัฒนาอาชีพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และหลากหลายหน่วยงาน นับว่าเป็นจุดเด่นของการดำเนินงานของตำบลวังตะเคียน ต่อยอดไปสู่การได้รับงบประมาณ จาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. ร่วมกับ รพสต.วังตะเคียน ขับเคลื่อนด้านการส่งเสริมการป้องกันโรคไม่ติดต่อโดยให้ความรู้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับการทำอาหารไม่มัน ไม่เค็ม อาหารที่ดีต่อสุขภาพ เพื่อป้องกันโรคไม่ติดต่อ (NCDS) เช่น เบาหวาน ไตเรื้อรัง มะเร็ง เป็นต้น และแผนการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากธนาคารออมสินร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (ศกร.) ที่เล็งเห็นปัญหาสำคัญว่าคนในชุมชนที่ได้รับการอบรมอาชีพไปแล้วไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้ทุกคนเนื่องจากขาดเงินลงทุน จึงได้มีโครงการให้ผู้ที่ผ่านการอบรมสามารถกู้ยืมเงินไปลงทุนได้

การพัฒนาสินค้าจากปลานิลสู่ ปลาสดผลิตฟริกซิง และการติดตั้งตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับการแปรรูปปลานิลในฤดูฝนที่ชุมชนมีปัญหาเรื่องการตากปลา เพื่อให้สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ที่ทำให้ได้รับงบประมาณของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และนำผลงานไปร่วมในงานต่างๆ ของกระทรวง อว.

การนำสินค้าไปจำหน่ายจะมีช่องทางผ่านกรมพัฒนาชุมชน การออกร้าน OTOP การขายแบบออนไลน์ ตลาดนัดที่ศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ว่าการอำเภอ

ผลผลิตของโครงการ

1. ผู้เข้าอบรม จำนวน 30 คน ครอบคลุม 10 หมู่บ้าน
2. เกิดการทบทวนโครงสร้างคณะทำงานระดับตำบล กลุ่มองค์กรที่จัดแจ้งจัดตั้งกับสภาองค์กรชุมชน
3. จัดทำแผนปฏิบัติการ ระยะสั้น และระยะยาว

ผลลัพธ์

1. ผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติการมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในแปรรูปผลผลิตจากชุมชน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน สร้างอาชีพให้เกิดรายได้เสริมหรือนำไปประกอบอาชีพได้ ครัวเรือนมีรายได้ประมาณ 6,000-6,500 บาท/เดือน

2. เกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และมีการเข้ามาส่งเสริมเรื่องการทำอาหารเพื่อสุขภาพจาก สสส.

3. เกิดการเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เป็นการต่อยอดสินค้าของชุมชน เช่น การแปรรูป ปลาเนลิ ปลาสด สมุนไพร และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

ผลกระทบ

1. เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้นจากรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น มีทางเลือกในอาชีพมากยิ่งขึ้น
2. จากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดการขยายงานด้านผลผลิตอื่นๆ ขยายการปลูกสมุนไพรเพื่อส่งให้กับผู้รับซื้อ เช่น ตะไคร้หอม และนำไปแปรรูปเป็น ยาเหลือง ยาตม

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน และการจัดการปัญหา

1. สภาพของชุมชนเป็นสังคมเมือง มีผู้อยู่อาศัยหลากหลาย มีลักษณะเป็นบ้านจัดสรร ต่างคนต่างอยู่ ทำให้ขาดการมีส่วนร่วม

2. ขาดการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะและความสามารถเรื่องการใช้เทคโนโลยี ให้ทันสมัย เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนทุกมิติ

3. องค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ขาดความต่อเนื่องในการบูรณาการอย่างแท้จริง

4. การรวมกลุ่มของกลุ่มอาชีพในตำบลยังไม่มีความเข้มแข็ง ขาดแกนนำหลักในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่ม

5. ภัยแล้งทำให้ไม่มีปลา เช่น ปลาเนลิ เลี้ยงหลายร้อยครัวเรือน เจอภัยแล้งไม่มีปลาต้องซื้อจากที่อื่น การแก้ไขปัญหา พยายามพัฒนาอาชีพที่สามารถทำได้ พยายามประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยเหลือ เช่น ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด องค์ความรู้ต่างๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยพยายามชักชวนมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำกิจกรรมหลากหลายให้มากขึ้น ดึงทุกกลุ่มวัยเข้ามาร่วมกิจกรรม ใช้เรื่องสุขภาพเป็นตัวนำ

สิ่งที่บรรลุเป้าหมายและสิ่งที่เกินคาด

1. เกิดการสร้างเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ และมีหน่วยงานช่วยสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนสามารถนำเสนอในงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

2. บรรลุการตั้งเป้าหมายเป็นตำบล 5 ดี สุขภาพดี เศรษฐกิจดี รายได้ดี สิ่งแวดล้อมดี ที่อยู่อาศัยดี ซึ่งการทำงานเพื่อไปสู่เป้าหมายดังกล่าวนั้นเป็นการสอดประสานการทำงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี โดยหน่วยงานทุกภาคส่วนต่างมองเห็นเป้าหมายร่วมกันและร่วมขับเคลื่อนไปพร้อมกับชุมชน

3. การดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลตะเคียนทอง มีต้นทุนในพื้นที่ ไข่เป็ด ปลา ตะไคร้หอม นำมาใช้ได้ สร้างรายได้ให้คนเลี้ยงปลา เป็ด มีต้นทุนความรู้ในพื้นที่มีคนสอนให้คนใหม่ๆ มีภาคีเครือข่าย มีตลาด ทั้ง แข็งและอ่อน จัดงาน ไปขาย ไม่ได้มีทุกวัน เราขายออนไลน์ คนรู้จัก

4. เดิมทำขายตามสภาพ เช่น ไข่เค็มใส่ถุงหิ้วก็พัฒนาบรรจุภัณฑ์ ขายตลาดนัดไปสุโขทัย ทำปลานิลลอยอด ข้าวเกรียบปลานิล ได้งบประมาณโครงการคุณภาพชีวิตปี 2565 และได้เป็นศูนย์บ่มเพาะปี 2566 และได้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกในปี 2567 บางคนผลิตที่บ้าน บางคนก็มาทำรวมกัน กลุ่มละ 3-4 คน

การตอบจุดประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ของพอช.

วัตถุประสงค์ของโครงการ	สิ่งที่เกิดเมื่อดำเนินโครงการ
1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสุขภาพและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ มีการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผ่านการสำรวจข้อมูล การส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาที่อยู่อาศัย
2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น ภัยแล้ง พยายามหาวัตถุดิบจากพื้นที่ใกล้เคียงมาใช้ทดแทน และพัฒนาการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ให้สามารถมีวัตถุดิบที่ราคาถูกลงได้ ขณะเดียวกัน พยายามเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ ที่จะช่วยในการส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำขนมที่หลากหลายมากขึ้น
3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่างชุมชนกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย	ขบวนการองค์กรชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราสามารถเชื่อมโยงกันทำงานกับหน่วยงานอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาอาชีพ สามารถได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาจำนวนมาก และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีความทันสมัย ขยายตลาด และมีผลงานในระดับชาติ และเชื่อมโยง กับสสส.เพื่อแก้ไขปัญหาโรคเบาหวาน ความดัน ไขมัน ที่เกิดกับผู้สูงอายุในพื้นที่ได้

[การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท ตำบลหนองพยอม อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม]

บริบทของพื้นที่

เทศบาลตำบลหนองพยอม มีพื้นที่ 40,706 ไร่ จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 2,024 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 7,010 คน แยกเป็นเพศชาย 3,464 คน เพศหญิง 3,546 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกร มี วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ กำฟ้าบ้านป่าแดง แห่งเทียนเข้าพรรษา เทศบาลตำบลหนองพยอม มีการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชน ได้มีการจัดตั้งเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2553 มีสมาชิก 44 คน จาก 11 หมู่บ้าน และมีกลุ่มที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งภายใต้สภาองค์กรชุมชน 14 กลุ่ม เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มกองทุนสวัสดิการ, กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มออมส., กลุ่มโรงสีชุมชน การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนได้มีการขับเคลื่อนงานตามภารกิจ ประชุมปีละ 10 ครั้ง, ซ่อมแซมบ้าน, สนับสนุนกองทุนสวัสดิการ ปีที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาศักยภาพแกนนำ คนรุ่นใหม่ในตำบล หนองพยอม ได้มีการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนในตำบลจำนวน 101 ครัวเรือน แบ่งเป็นผู้สูงอายุ 70 ราย ผู้พิการ 7 ราย ผู้ยากจน/ผู้ด้อยโอกาส 24 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้ ลักษณะการครอบครองที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่ เช่าที่ดินทำกิน 80 เปอร์เซ็นต์/ครัวเรือนผู้ประสบปัญหา Thai QM ในตำบลหนองพยอม 21 ราย และมีสถานการณ์ที่กระทบต่อปัญหาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ จากการทำงานซ่อมแซมบ้านพอเพียง ตำบลหนองพยอมตั้งแต่ปี 65 เป็นต้นมาทำให้คณะทำงานรับรู้ว่างานด้านช่าง เป็นสิ่งที่ปัญหา ที่งานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยจะเป็นงานสามารถช่วยแก้ปัญหา สิ่งที่เป็นครีวเรือนผู้ประสบปัญหา Thai QM ในตำบลหนองพยอม 109 รายบางรายสามารถพัฒนาเพิ่มทักษะด้านช่างชุมชนและเป็นผลดีต่อโครงการซ่อมบ้านพอเพียง บางรายเกิดปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ โควิด 19 บางรายมีทักษะช่างที่สามารถพัฒนาให้ใช้ประโยชน์กับงานซ่อมบ้านพอเพียงและงานรูปแบบอื่นๆในกลุ่มงานช่างไม้ ช่างเชื่อมสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้ครัวเรือนอีกช่องทางหนึ่ง และเรื่องจะดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลหนองพยอมได้แก่ พัฒนาผู้ที่อยู่ในกลุ่มเปราะบางและผู้ที่มีทักษะช่างนำความรู้ไปใช้เพิ่มรายได้ให้ครอบครัวและเครือข่ายช่างชุมชนระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด

ปัญหาที่โครงการมุ่งแก้ไข

สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอมได้รับงบประมาณโครงการบ้านพอเพียงมาอย่างต่อเนื่องและในปี 2565 ได้รับงบจำนวน 400 ยูนิต โดยมีค่าวัสดุอุปกรณ์ แต่ไม่มีค่าจ้างช่างซ่อมแซมบ้าน ช่างสร้างบ้าน ทำให้เป็นภาระของผู้นำชุมชน บางครั้งต้องขอความช่วยเหลือจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ทหาร มูลนิธิต่างๆ มาเป็นช่างซ่อมแซมบ้าน และเมื่อเกิดภัยพิบัติ เช่น พายุซึ่งเกิดบ่อย ไฟไหม้ น้ำท่วม ยิ่งต้องการแรงงานช่าง อีกทั้งในพื้นที่มีปัญหาผู้สูงอายุ

ไม่มีอาชีพไม่มีรายได้และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การขาดแรงงานคนวัยทำงานเนื่องจากไปทำงานนอกพื้นที่ ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ ราคาผลผลิตตกต่ำและไม่สมบูรณ์เนื่องจากภัยธรรมชาติ ไม่มีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำเกษตร

จากการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอมในเรื่องการปรับปรุงที่อยู่อาศัยพบว่าแรงงานช่างในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ อีกทั้งในตำบลหนองพยอมมีช่างสร้างบ้านที่มีฝีมืออยู่จำนวนหนึ่ง แต่ยังคงไม่เพียงพอ ขาดแคลนแรงงานช่างในชุมชน จึงได้เสนอโครงการฝึกอบรมการเป็นช่างชุมชนที่สามารถนำทักษะความรู้มาใช้ในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้กับเพื่อนบ้าน คนในชุมชน และเป็นอาชีพเสริมได้ ได้แก่ ช่างไม้ ช่างไฟ ช่างเชื่อม

การดำเนินโครงการอบรมอาชีพช่างชุมชนนี้จึงสามารถแก้ไขปัญหาการไม่มีช่างและงบประมาณสำหรับสร้างบ้านพอเพียงไม่ได้ครอบคลุมถึงค่าแรงของช่าง ทำให้สามารถจัดการปัญหาตรงนี้ได้

จากการสัมภาษณ์คณะทำงานได้ให้คำตอบเรื่องนี้ไว้ว่าทำไมต้องมีช่างชุมชน

“เราไปตรวจบ้านเราเจอปัญหา คุณยายกลัวเสียหน้าไปยืมเงินคนอื่นมาเรื่องอาหาร เรามาช่วยหรือมาให้เขาเป็นหนี้เป็นสิน เราต้องมาช่วยเขา ให้เจ้าของบ้านเตรียมเงินค่าช่างค่าอาหารไว้ เขาจะไปหาที่ไหน เราไปสร้างบาปหรือบุญ เกิดขบวณช่างขึ้นมาก็ไปช่วยเขา ถ้าซ่อมบ้านก็ไปทำ moU กับคุณประพฤติ แต่มีข้อจำกัดการทำงาน มาได้ไม่เกินป้ายสอง แต่ถ้าเรามีช่างชุมชนก็ช่วยได้เยอะ ทางมูลนิธิก็หิ้วข้าวไปเอง เครื่องดื่มก็เหมือนกันเราติดไปเอง เราอยากช่วยให้สุดๆๆ”

วิธีการดำเนินโครงการ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการ จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีกลไกการทำงานในระดับตำบล จังหวัดและกลุ่มจังหวัด โครงการที่สมัครเข้าร่วมจะได้รับการพิจารณาในระดับกลุ่มจังหวัด และให้คณะอนุกรรมการบ้านมั่นคงเป็นผู้พิจารณาโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการจะมีการติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนการดำเนินโครงการ

สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอม ได้เสนอ “โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทตำบลหนองพยอม” ต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อขอรับงบประมาณการดำเนินโครงการฯ โดยได้รับงบประมาณจำนวน 46,000 บาท

หน่วยงานอื่นๆ ที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการฯ ได้แก่

- 1) สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอม
- 2) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพยอม

- 4) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองพยอม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร
- 5) วัด มุลินีหลวงพ่อเขียน ดงเจริญ เจ้าคณะอำเภอ
- 6) โรงเรียน
- 7) ประชาชนในชุมชน

หลักการดำเนินงาน

รายละเอียดการดำเนินโครงการ

ประชากรในพื้นที่หนองพยอมอพยพมาจากลพบุรี สระบุรี มีเชื้อสายไทยพวน มีฝีมือช่างไม้ ไปเป็นแรงงานสร้างวังในกรุงเทพฯ เมื่อถึงหน้าฝนกลับมาทำนา หน้าแล้งกลับไปทำวัง ความรู้เรื่องช่างจึงเป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงของ พอช.โดยผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองพยอม ในปี 2560 -2562 เกิดปัญหาเรื่องช่างสร้างบ้าน เพราะได้รับงบประมาณเฉพาะวัสดุจำนวน 18,000-20,000 บาท และค่าช่าง 500 บาท ซึ่งครอบครัวที่ได้รับงบประมาณไปบางบ้านมีผู้อยู่อาศัยเฉพาะผู้สูงอายุและเด็ก ทำให้ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลผู้นำชุมชน ต้องหาทางออกในการทำงาน ในระยะแรกได้ขอความช่วยเหลือจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ทหารจิตอาสาในท้องที่ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มาเป็นช่างช่วยสร้างและซ่อมแซมบ้าน ขึ้นอยู่กับความสะดวกและภารกิจของหน่วยงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานเพราะขาดแคลนแรงงานช่าง ทั้งช่างไม้ ช่างไฟ ช่างเชื่อม แกนนำชุมชนจึงได้ดำเนินการอบรมช่างชุมชนขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การพัฒนาช่างชุมชนมีการริเริ่มมาก่อนได้รับงบประมาณโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ เนื่องจากมีปัญหาการซ่อมแซมบ้าน การสร้างบ้าน ขบวนการจังหวัดพิจิตร จึงประชุมคณะทำงานจังหวัดหาทางออกร่วมกัน ในเบื้องต้นการทำงานบ้านพอเพียงตำบลที่ทำเสร็จก่อนไปช่วยตำบลที่ทำไม่ทัน เช่นในปี 2565 โครงการบ้านพอเพียงที่ตำบลย่านยาว ปิดไม่ได้เนื่องจากมีปัญหาเรื่องโควิด จึงเอาช่างจากตำบลหนองพยอมไปช่วย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อีกทั้งในจังหวัดพิจิตรมีพื้นที่ที่เกิดวาตภัยบ่อย เช่น ตำบลทับคล้อ ตำบลเขาทราย ตำบลเนินปอ และอำเภออื่นๆ กินพื้นที่ถึง 5 อำเภอ นอกจากวาตภัยแล้ว มีน้ำท่วมซึ่งเกิดขึ้นทุกปี และทำลายที่อยู่อาศัย จึงเห็นว่าการพัฒนาช่างชุมชนอย่างเป็นจริงเป็นจังเป็นเรื่องที่จำเป็นเพราะมีความต้องการจำนวนมาก

ในช่วงแรกของการอบรมช่างนั้น ฝีมือช่างยังไม่ได้มาตรฐาน ไม่ค่อยมีความสวยงาม ทางขบวนจังหวัดจึงประสานไปยังฝีมือแรงงานจังหวัดมาเป็นวิทยากรอบรม แต่มีปัญหาเรื่องระยะเวลาการอบรมและผู้เข้าอบรมต้องประกอบอาชีพอื่นด้วยเพื่อหารายได้มาใช้จ่าย จึงได้แบ่งกันอบรมเป็นเรื่องๆ ไป คือให้ตำบลลงตะขบอบรมช่างไฟ ตำบลหนองพยอมอบรมช่างไม้ และตำบลจิวรายอบรมช่างเชื่อม เมื่ออบรมเสร็จผู้เข้าอบรมมาถ่ายทอดให้เพื่อนต่อ

ผลจากการอบรม นอกจากความเชี่ยวชาญเรื่องช่างสาขาต่างๆ แล้ว ทีมช่างชุมชนสามารถประเมินราคาการสร้างบ้าน จากเดิมช่างมีหน้าที่ขึ้นโครงบ้าน ตอนนี้สามารถปรับปรุงหรือ renovate บ้านได้

ผลผลิตของโครงการ

1. จำนวนผู้เข้าอบรม มีทีมช่างชุมชน ในตำบลหนองพยอมจำนวน 3 ช่าง ได้แก่ ช่างไม้ 12 คน ช่างไฟ 9 คน ช่างเชื่อม 8 คน
2. มีแผนการดำเนินงานเรื่องการพัฒนาช่างชุมชนอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันกับองค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
3. ช่างฝีมือในพื้นที่จำนวนมากขึ้น สร้างงาน สร้างรายได้ หลังการฝึกอบรม มีกำลังพลในการเข้าช่วยเหลือซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้เพิ่มมากขึ้น ประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างช่างจากที่อื่นมาซ่อมแซมบ้าน
4. เกิดการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือช่างชุมชนอำเภอตะพานหิน ผ่านระบบ online แพลตฟอร์ม Facebook และ การนำเสนอ C-Site ที่เป็นแพลตฟอร์ม อยู่ในความดูแลขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ของ ไทยพีบีเอส ที่พัฒนาขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมและการสื่อสารข้อมูลความรู้แบบรวมหมู่ การพัฒนาฝีมือช่างชุมชนอำเภอตะพานหิน ของภาคพลเมือง
5. เกิดทีมช่างชุมชนระดับอำเภอในการช่วยเหลือในช่วงเกิดภัยพิบัติ ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือได้ทันต่อความต้องการของชุมชนและเชื่อมโยงช่วยเหลือในต่างอำเภอ เป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างอำเภอให้เกิดการทำงานร่วมกัน

6. มีการเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี ท้องที่ อบต. ในการสนับสนุนพื้นที่ในการจัดกิจกรรม และทรัพยากรบุคคลของ อบต.เข้ามาให้เป็นวิทยากรร่วมในการให้ความรู้เรื่องช่างไฟร่วมกับทีมปราชญ์ชาวบ้าน

ผลลัพธ์ของโครงการ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชน ท้องถิ่นและมีระบบการจัดการทุนชุมชนที่เป็นทุนทางทรัพยากรบุคคลคือการนำปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นช่าง คือ ช่างไม้ ช่างเชื่อม ช่างไฟ ที่มาให้ความรู้/เทคนิคในการเป็นช่าง โดยไม่ต้องจ้างวิทยากรภายนอกและสามารถพัฒนา/ยกระดับ ช่างชุมชน เช่น ช่างไฟก็สามารถบริหารจัดการและซ่อมได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องจ้างช่าง เป็นการลดรายได้อาย-เพิ่ม รายได้ ด้วยตนเองสามารถครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ที่สามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยชุมชนเอง

2. ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูป ในการสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นได้และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยพัฒนาเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในครัวเรือน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของ ของตกแต่งบ้าน เป็นต้น

3. พัฒนาระบบประสานงาน บูรณาการความร่วมมือ ผ่านกลไกการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน เป็นเครื่องมือ และกลไกในการเชื่อมโยงคนในชุมชนและภาคีทุกภาคส่วน มาวางแผนการพัฒนาร่วมกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของคนในชุมชน

4. การช่วยเหลือ/ดูแล ในการซ่อมแซมบ้านเรือนผู้เดือดร้อน ผู้เปราะบางที่ไม่มีทุนทรัพย์ในการ เช่น ตำบลหนองพะยอมมีการสาธิตโดยการใช้ศาลาอเนกประสงค์ที่ใช้ในการอ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นพื้นที่ในการซ่อมแซม ได้ทั้งเรียนรู้เทคนิคและเกิดประโยชน์กับสาธารณะประโยชน์

ผลกระทบของโครงการ

1. สร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพและองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ทันต่อการพัฒนาของ อุปกรณ์ เครื่องมือ ทันสมัยต่อการเป็นช่าง

2. สร้างความเข้มแข็งในการเป็นพื้นที่จัดการตนเองของคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนที่ตระหนักถึงสภาพ ปัญหา/การขาดแคลนช่างในชุมชนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเทคนิค/เทคโนโลยี ของคนในตำบล ทำให้สภาองค์กรชุมชน ตื่นตัวและทำงานร่วมกันมากขึ้น เห็นได้จากแผนงาน โครงการต่างๆ ของจังหวัดพิจิตร

3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เกิดรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม จากการได้ลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาส ช่างชุมชนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ก็มาเข้าร่วมโครงการ คนที่ไม่มีความรู้เรื่องช่าง บุคคลเหล่านี้มี โอกาสได้มีส่วนร่วมในชุมชนและต่อยอดการสร้างอาชีพให้กับตนเอง

4. สามารถต่อยอดจากการอบรมช่างชุมชน ได้งบประมาณจาก พมจ.และจะของบ กบจ. 89,000 บาท และ ปี 2568 จะอบรมช่างชุมชน 80 เปอร์เซนต์

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน และการจัดการปัญหา

1. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการไม่เพียงพอ เนื่องจากการอบรมต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้เกิดความชำนาญ และต้องยืดหยุ่นตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผู้เข้าอบรมมีภาระงานด้านอื่นที่ต้องหารายได้สำหรับครอบครัว การใช้เวลาอบรมในแต่ละวันส่งผลกระทบต่อรายได้
2. งบประมาณไม่เพียงพอ ค่าอาหาร ค่าเบรก วัสดุการเรียนการสอน มีราคาแพง
3. จำนวนช่างยังไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่ต้องการ

สิ่งที่บรรลุเป้าหมายและสิ่งที่เกินคาด

1. คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนสามารถเชื่อมประสานเครือข่าย และภาคีต่างๆ ให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เกิดการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน CBMC สำรวจความต้องการ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ จากทรัพยากรที่มีเหลืออยู่ในพื้นที่ เช่น ไม้ไผ่ แปรรูปให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชน ต่อยอดงานฝีมือ สร้างงาน สร้างอาชีพ
3. เกิดการอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับประชาชนชาวบ้านและผู้มีความรู้ช่างชุมชน ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การที่จะซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ ด้วยจิตวิญญาณของการเป็นช่าง ถ้าจะมีการซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนที่เป็นไม้จะไม่ต้องดูถูกขี้ยาม แต่ถ้าเป็นการสร้างใหม่ต้องมีการดูถูกขี้ในวันรื้อถอน และวันสร้างใหม่ให้ดี และอีกประการที่สำคัญในการสร้างใหม่จะไม่มี การขุดหลุมลงเสาซ้ำหลุมเดิม โดยจะต้องเดินหน้า การขุดหลุมขึ้นทางด้านทิศเหนือ แต่ถ้าสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการขยับขึ้นไปทางทิศเหนือ ให้ขยับไปจากหลุมเสาเดิม ประมาณ 10 เซนติเมตร เป็นคุณสมบัติที่ช่างต้องมีในการที่จะประกอบอาชีพช่างไม้
4. ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ได้มากกว่าที่โครงการตั้งไว้ เช่น ช่างที่อบรมสามารถทำการซ่อมอย่างอื่นได้นอกจากการทำบ้าน เช่น ซ่อมแซมสะพาน สามารถเป็นผู้ประเมินวัสดุ มีทีมช่างกลางประเมินราคา และมีความยืดหยุ่นครอบคลุมความเดือดร้อนของชุมชน

ข้อสรุปจากการดำเนินงาน

การพัฒนาศักยภาพของช่างชุมชน มีผลต่อการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงเป็นอย่างมาก เพราะช่วยเสริมจุดบกพร่องในการดำเนินงาน คือ การขาดแคลนช่าง และทำให้การใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่า เพราะเข้าใจระบบงานก่อสร้าง สามารถซื้อของจำนวนมากทำให้ประหยัดงบได้

การต่อยอดคุณภาพชีวิตช่างชุมชน สู่การทำเฟอร์นิเจอร์ในบ้าน ช่างดูแลแผงโซลาร์เซลล์ ซึ่งชุมชนใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการแปรรูปสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น ใช้ตู้อบโซลาร์เซลล์ เช่น ที่ตำบลหนองพยอมมีสมุนไพรรักษาโรค ตาบลดงตะขบ ตำบลทุ่งทรายทอง ใช้แผงโซลาร์เซลล์ในการประปาชุมชน

พอช. เป็นคนจุดประกายให้ชุมชนเห็นความสำคัญของชุมชน ทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อม สุขภาวะ โดยเริ่มจากการมีบ้านที่มั่นคง ทำให้หลายหน่วยงานเอาไปเป็นตัวอย่าง และเห็นความสำคัญของภาคประชาชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้การทำงานในระดับจังหวัดมีความต่อเนื่องตามมา งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของจังหวัดพิจิตรปีแรก ยังไม่ชัดเจน ในปี 2564 ทำโครงการที่ตำบลวังสำโรง ปี 2565 ทำโครงการที่ตำบลดงเจริญ และที่สะพานหิน ปี 2567 จะทำที่บึงนารายณ์ เรื่องพลังงานทดแทน

แกนนำจังหวัดได้ประชุมกัน โดยใช้บ้านพอเพียงเป็นเครื่องมือให้พี่น้องในชุมชนได้ดูแลกันเอง ไม่ต้องพึ่งหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะคนที่ตกเกณฑ์ คนที่สามารถให้ข้อมูลได้ก็ต้องเป็นคนในพื้นที่ และสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อไปใช้กับหน่วยงานราชการ สร้างความเชื่อถือให้กับองค์กรของเรา

ข้อเสนอแนะหากต้องทำอีก

1. การจัดโครงการอบรมต้องมีวัสดุ อุปกรณ์ให้ด้วย ไม่ใช่การอบรมแล้วจบ ต้องต่อยอดให้ ไม่ใช่ทำแค่ปีเดียวจบ การห้ามซ้ำตำบลเดิม เป็นไปไม่ได้ งบประมาณน้อย ต้องต่อยอดให้ การเป็นหุ้นส่วนถ้าหน่วยงานลงทุน 50 เปอร์เซ็นต์ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องต่อเนื่อง 2-3 ปี เช่นที่ตำบลดงเจริญ อำเภอดงเจริญ เป็นพื้นที่ห่างไกล เข้าไม่ถึงแหล่งงบประมาณ ต้องมีงบประมาณต่อเนื่อง เพราะให้แค่งบประมาณครั้งเดียวไม่เพียงพอ ต้องสนับสนุนจนถึงตัวได้ ถ้าตั้งตัวไม่ได้การให้งบประมาณที่ผ่านมาก็สูญเปล่า ต้องมีระบบพี่เลี้ยง
2. การอบรมช่างชุมชนปีที่แล้ว ต้องไปประสานงานกับฝีมือแรงงานจังหวัด จำนวน 30 วัน แต่ชาวบ้านทำมาหากินทุกวัน ต้องทำอะไรให้คนในชุมชนได้ความรู้ และกลับไปทำมาหากินได้ด้วย การวางแผนโครงการอาจจะไม่สอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชนเพราะคนในชุมชนมีเงื่อนไข งบประมาณที่จำกัด อุปกรณ์ เครื่องมืออาจจะไม่สามารถซื้อให้ได้ทุกคนที่เข้าอบรมแต่มีอุปกรณ์กลาง ซึ่งควรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง วิถีชุมชนเขาต่อยอดได้ ถ้าเขาเข้าใจ ต้องสะท้อนไปยังท้องที่ท้องถิ่นให้ปรับเปลี่ยนทิศทางนโยบาย
3. เตรียมชุมชนให้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปี 2593 พลังงานฟอสซิลจะถูกยุติ ไปเป็นพลังงานหมุนเวียน ช่างซ่อมโซลาเซลล์ มีความสำคัญ ถ้าชุมชนไม่มีความรู้ ก็ต้องมีพนักงานของเอกชนกลุ่มกลุ่มทุนมาจัดการ ถ้าชุมชนเข้าใจซื้อมาทำเองได้ ค่าดูแลรักษาไม่แพง
4. เสนอให้ทำโครงการที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เช่น เรื่องพลังงาน เรื่องพันธุ์ข้าว ปาล์ม กาแฟ ยางพารา การกระจายเมล็ดพันธุ์ พอช. ต้องให้ความสนใจเรื่องนี้ ให้ชุมชนทำวิจัยเอง บันทึกข้อมูลเอง ทำให้เป็นต้นทุนของชุมชน
5. เรื่องการสร้างบ้าน งบประมาณไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือ แม้จะเป็นการบูรณาการแต่งบประมาณแต่ละหน่วยงานออกไม่พร้อมกัน และบางหน่วยงานไม่ให้มีงบประมาณอื่นมารวมด้วย

6. งานของ พอช.เป็นงานพัฒนา ไม่ใช่งานสงเคราะห์ ต่อยอดจากงานพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว พอช.ต้องฝึกกระบวนการเรียนรู้ ฝึกประสบการณ์ เป็นพี่เลี้ยง สนับสนุนสิ่งที่พื้นที่อยากทำ มุ่งองค์ความรู้ให้ ถ้าคนในพื้นที่มีความรู้สามารถขับเคลื่อนได้ และต้องมีกลไกกลางมาช่วยเรื่องนี้
7. สิ่งที่น่าสนใจและควรนำมาพัฒนาในชุมชนคือการผลิตน้ำมันใช้เอง จากพลาสติก สามารถใช้ในธุรกิจชุมชนได้ ผลิตหอกลั่นน้ำมันขนาดเล็ก และจากพืชก็ได้ จากต้นยางพารา ซึ่งทีมปอเต็กตึ๊ง มีความรู้เรื่องนี้อยู่แล้ว
8. หน่วยงานต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างเป็นระบบ เพราะการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวไม่ยั่งยืน เช่น ผู้ว่า ย้ายไปที่อื่นต้องเริ่มต้นใหม่ หรือนักการเมืองท้องถิ่นที่สนับสนุน พอเลือกตั้งไม่ได้ก็ต้องเริ่มใหม่

การตอบจุดประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ ของพอช.

วัตถุประสงค์ของโครงการ	การตอบวัตถุประสงค์โครงการ
1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทให้มีระบบการช่วยเหลือทางสังคมในการดูแลสุขภาพและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	1. มีระบบการช่วยเหลือและดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน จากการทำข้อมูลเรื่องที่อยู่อาศัยให้มีข้อมูลกลุ่มด้อยโอกาส ตกเกณฑ์ เข้าไม่ถึงบริการของรัฐ เกิดการเชื่อมต่อกับหน่วยงานที่ช่วยเหลือโดยตรง และการช่วยซ่อมแซมบ้าน การส่งเสริมอาชีพตามมา
2) เพื่อพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการแก้ไขปัญหา พื้นฟูและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	2. ชุมชนเป็นแกนหลักในการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน มีการอบรมช่างชุมชน สามารถซ่อมสะพาน สร้างศูนย์พัฒนาอาชีพ และเกิดการพึ่งพาตนเอง มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดช่างชุมชนที่ช่วยการสร้างบ้าน การซ่อมแซมบ้านให้แก่กัน
3) เพื่อพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชนในการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระหว่างชุมชนกับหน่วยงานและภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย	3. ประสานการทำงานกับหน่วยงานภาคี เช่น พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด ทหาร อาสาสมัคร มูลนิธิ พมจ. อบต. กบจ.

สำนักพัฒนาองค์ความรู้และสื่อสารองค์กร